

Veileder

Medvirkningskompetanse

Hvordan utvikle undervisning og opplæring i
planleggingsfag

SAMBED
Samarbeid for bedre
medvirkning i planlegging

SITRAP
Centre for integrated
and transdisciplinary
education in planning

Norges miljø- og
biovitenskapelige
universitet

Veileder Medvirkningskompetanse - Hvordan utvikle undervisning og opplæring i planleggingsfag

ISBN:

2024

Utgitt av SITRAP Senter for integrert og transfaglig undervisning i planlegging, Fakultet for landskap og samfunn

Norges Miljø- og biovitenskapelig universitet
(NMBU)

1432 Ås, Norge

Prosjektfinansiert gjennom Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse (HK-dir), Program for økt arbeidsrelevans i høyere utdanning (2021- 2023)

Prosjektleder:

Elin Børrud – elin.borrud@nmbu.no – +47 67 23 12 29

Redaktører:

Karoline Birkeli-Gauss, Jinn Merethe Jansen og Anja Standal

Design og illustrasjoner:

Alkemist – alkemist.no

Typografi:

Source Sans & ZT Bros Oskon 90s

Innhold

Innhold	3
Forord: Hva kan du bruke veilederen til?	4
Del 1. Medvirkning i planlegging	6
1.1 Hvordan definerer vi medvirkning?	7
1.2 Hvorfor skal planleggere lære om medvirkning?	9
1.3 Medvirkningskompetanse? Hva innebærer det?	11
1.4 Didaktisk rammeverk	13
1.5 Hva menes med et undervisningsopplegg?	17
Del 2. Undervisning som gir medvirkningskompetanse	20
2.1 Hvordan oppnå kunnskap om medvirkning?	21
2.2 Hvordan gi opplæring i ferdigheter og handlingskompetanse?	27
2.3 Hvordan gi erfaring med medvirkning?	33
2.4 Dilemmaer i medvirkning	35
Del 3. Et modulbasert undervisningsopplegg	36
3.1 Modul 1: Medvirkning som teori og politikk	37
3.2 Modul 2: Prosesslederopplæring	39
3.3 Modul 3: Medvirkning i praksis	42
3.4 Medvirkningsmodulen innpasset i andre planleggingsemner	45
Litteratur og relevante kilder	52
Vedlegg	54

Hva kan du bruke veilederen til?

Denne veilederen er til deg som skal lage undervisning eller opplæring i medvirkning i planprosesser. Den er utviklet på grunnlag av erfaringer fra et pedagogisk utviklingsprosjekt gjennomført i perioden januar 2021- desember 2023. Prosjektet «Samarbeid for bedre medvirkning i planlegging» (SAMBED) er finansiert av Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse.

Hensikten med prosjektet har vært å utforske hvilken kompetanse som vil kreves av planleggere som skal integrere medvirkningsaktiviteter i planprosesser. En slik kompetanse er vanskelig å oppnå gjennom en forelesningsbasert undervisning. SAMBED prosjektets mål var å utvikle et undervisningsopplegg som kan gi studentene andre læringsaktiviteter og erfaringer. Prosjektet var spesielt rettet mot barn- og unges behov i planlegging. Veilederen er ikke avgrenset til denne målgruppen, men har til hensikt å inspirere og gi råd til alle som skal utvikle undervisning eller opplæring i hvordan medvirkningsaktiviteter i planprosesser kan gjennomføres.

Forord

Medvirkningskompetanse er den samlede kunnskap om, ferdigheter i og erfaring med medvirkning.

Del 1 redegjør for det didaktiske rammeverket, mens del 2 er en veiledning i hvordan lage relevante undervisningsopplegg og hva som kreves av kunnskap, ferdigheter og erfaring for å bygge medvirkningskompetanse. Veilederen presenterer forslag til læringsmål, øvelser, refleksjonsspørsmål og relevant litteratur og kilder. Vår forståelse er utledet av erfaringer fra utvikling, testing og evaluering av et undervisningsopplegg involverte rundt femti studenter, undervisere fra flere institusjoner og en lang rekke profesjonelle aktører på feltet. I del 3 i veilederen er dette undervisningsopplegget beskrevet.

SAMBED prosjektet har involvert en rekke personer. Takk for 3-år inspirerende samarbeid. Dette er omtalt i prosjektets sluttrapport. Prosjektleder for veilederen har vært Karoline Birkeli-Gauss, i samarbeid med Jinn-Merethe Jansen og Anja Standal. Takk for godt arbeid!

I forarbeidet ble det gjort en rekke intervjuer med aktører med medvirkningserfaring. Takk til Katja Bratseth fra Byantropologene, Aga Skorupka fra Rodeo Arkitekter, Betsey-Marie Eskeland fra Pir II AS, Glenn Sæstad fra Lokal Byrå, Hanne Marte Furset fra PBE/Oslo kommune, Stine Bjar fra Lala Tøyen, Hilde Evensmo og Nina Malo fra Leva Urban Design for å dele erfaringer.

Takk også til våre kolleger fra andre studiesteder; Helle Nedergaard Nielsen & Sara Bjørn Aaen fra Aalborg universitet, Terje Skjeggedal og Markus Schwai fra NTNU, Jørn Andreas Cruickshank fra Universitetet i Agder, Ulla Higdem fra Høgskolen i Innlandet, Bjarte Folkestad og Grete Mari Mattland fra Høgskolen i Volda, Marte Lange Vik fra Høgskolen i Vestlandet, John Öst fra Oslo Met, Danielle Müller Eie & Kirsten Welschemeyer fra Universitetet i Stavanger, Aril Buanes fra Universitetet i Tromsø, Cecilie Andersson fra Bergen arkitekturhøgskole og Per Gunnar Røe og Jemima Garcia-Godo fra Universitetet i Oslo for å gi oss innsikt i deres undervisningspraksis og støtte til arbeidet.

En spesiell takk til referansegruppa som har bidratt med både muntlig og skriftlig - sparring i utarbeidelsen av veilederen; Per Gunnar Røe, Paulina Emilia Nordström, Anders Riel Müller og Grethe Mari Mattland Olsen.

Forhåpentligvis inspirerer veilederen til å teste ut ulike metoder for undervisning og lage et undervisningsopplegg som bidrar til å øke medvirkningskompetansen blant planleggere i Norge.

Lykke til! Du gjør et viktig arbeid.

Elin Børud

Prosjektansvarlig og leder av SITRAP

NMBU, Ås, mars 2024

Del 1: Medvirkning i planlegging

Den første delen definerer rammene for medvirkning i planlegging, herunder det didaktiske rammeverket for å undervise planleggerstudenter om medvirkning og i medvirkningsaktiviteter.

Dette inkluderer hva som menes med et undervisningsopplegg, undervisningsaktiviteter og læringsformer, samt tips for å lykkes med undervisning i medvirkning.

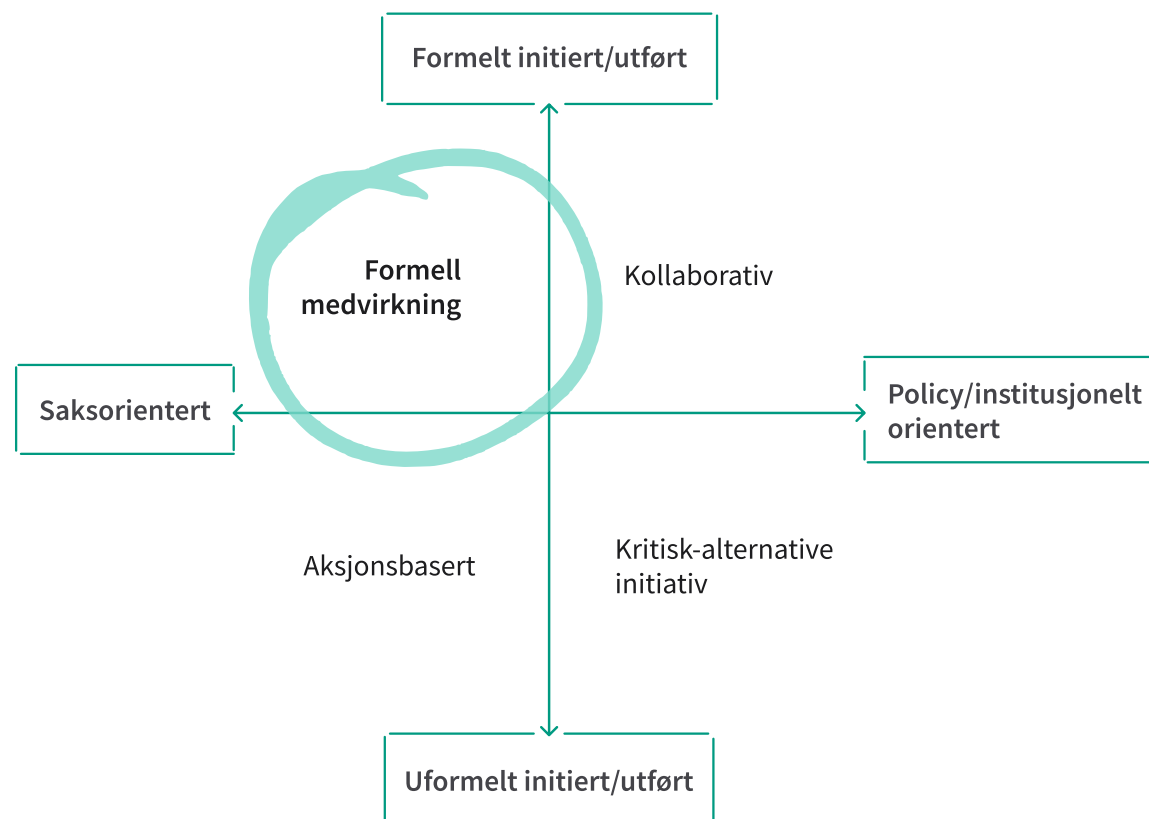
1.1

Hvordan definerer vi medvirkning?

- Medvirkning i planlegging er ofte saksorientert og formelt initiert
- Medvirkning er et normativt begrep som skal tilrettelegge for innflytelse og demokrati
- Medvirkning involverer aktører som normalt ikke har formelt ansvar for planprosessen

Medvirkning er et bredt begrep som kan forstås som en form for samfunnsdeltakelse. I denne veilederen har vi primært fokus på formelt initiert deltakelse gjennom saksorientert medvirkning. Det betyr at medvirkningen initieres av en aktør i hensikt å få flere aktører til å belyse, delta i planleggingen av eller gjennomføre, en spesifikk sak. Aktøren kan f.eks. være en kommune eller en privat utbygger som skal fremme en detaljreguleringsplan, men medvirkningen kan også være en organisasjon som ønsker å kartlegge et nabolag sitt syn på et spesifikt problem. Da kan medvirkningen ha større karakter av å være aksjonsbasert eller kollaborativ.

Veilederen kan også være relevant for opplæring for å kunne gjennomføre medvirkningsaktiviteter som er mer aksjonsbaserte og med en mer uformell organisering.

Figur 1.

Formelt initiert deltakelse gjennom saksorientert medvirkning er en av fire generelle former for deltakelse i samfunnsutviklingen. De er definert av aksekorset – formelt versus uformelt initiert/utført og saksorientert versus policy/institusjonelt orientert. Kilde: Kristiansen, R. (2012).

Medvirkning er et begrep med mange nyanser og som tillegges ulik mening. Det kan f.eks. være stor uenighet om gjennomførte aktiviteter har ført til en reell medvirkning eller ikke. Det er minst to andre begrep som kan forveksles med medvirkning. Det ene er påvirkning, i betydning av om medvirkningen har påvirket resultatet. Det andre er medbestemmelse.

I arbeidslivet sikter medbestemmelse til rettigheter som avtales mellom arbeidsgiver og medlemmer i fagforeninger, mens medvirkning skal sikre at den enkelte ansatte har innflytelse på egen arbeidssituasjon og ansvar for utviklingen på arbeidsplassen. I strafferettslig forstand vil medvirkning avgrenses til om man har vært virksom i forbindelse med en hendelse og hvorvidt hendelsen ble påvirket av medvirkningen. Er hendelsen en lovovertrødelse, kan man altså bli dømt for å ha medvirket til en kriminell handling.

Hvorvidt en person har medvirket i planleggingsprosesser er langt mer diffust. I motsetning til i strafferetten, peker medvirkning i planleggingsprosesser mot en ønsket handling. Det forventes at berørte er virksomme i forbindelse med en handling eller hendelse og det er betraktet som positivt at handlingen/hendelsen ble påvirket av virksomheten. Medvirkning i planlegging er et normativt ladet begrep

og forstås gjerne slik det oppfattes i arbeidslivet, som en tilrettelegging for innflytelse og demokrati. Alle som har stemmerett har indirekte en medbestemmelse i politiske vedtak, selv om de ikke har medvirket i prosessene som førte til vedtaket eller er uenig i vedtaket.

Veilederen avgrenser medvirkning til aktiviteter som involverer personer som normalt ikke har ansvar for planleggingen. Slike aktiviteter kan være å medvirke til kunnskapsinnhenting, ideutvikling etc. og spenner fra enkle innspills-møter til mer langvarige forpliktende samskaping. Veilederen rangerer ikke verdien av ulike medvirkningsaktiviteter eller problematiserer når, hvordan eller hvorfor medvirkning virker eller ikke virker. Den legger til grunn at deltakelse i samfunnsutviklingen gjennom medvirkningsprosesser har en demokratisk egenverdi.

Målet med veilederen er altså ikke å beskrive hva som er god medvirkning eller hvordan selve medvirkningen skal skje, men hvordan lage et undervisningsopplegg for å kvalifisere de som skal initiere og gjennomføre slike prosesser.

“Uttrykket medvirkning i planlegging viser ikke til en persons virke, men til den prosessen som har til hensikt å få denne personen til å være virksom i en planprosess.”

1.2

Hvorfor skal planleggere lære om medvirkning?

- **Alle profesjonelle planleggere må kunne involvere de som berøres av en plan.**
- **Medvirkning bidrar til å forme retning og innhold av planen.**
- **Tidlig medvirkning sikrer relevant kunnskap og synliggjør interesser.**

Medvirkning i planlegging ble satt på dagsorden for alvor på 1970-tallet som en reaksjon mot at en rasjonell “top-down” planlegging som bl.a. hadde gitt begrunnelse for sanering av bydeler til fordel for modernisering av boliger og bedre trafikkavvikling. Erfaringen fra befolkningens protestaksjoner fordi de følte seg overkjørt av planleggerne, fikk stor innvirkning på tenkningen omkring planlegging som verktøy for samfunnsendringer. Fokuset på samhandling, samarbeid og dialog med de som blir berørt av planleggingen, har ført til at medvirkning og involvering av befolkningen ikke er en særaktivitet, men integrert i planprosessen på lik linje med kunnskapsinnhenting og analyser. Dette er veilederens utgangspunkt.

Planlegging er et virkemiddel for samfunnsomstilling. Plan- og bygningsloven (PBL) har som formål å bidra til at dette skjer på en bærekraftig måte og at medvirkning i varetas i all planlegging. Det er flere av FNs bærekraftsmål som er særlig relevante i forhold til medvirkning; God utdanning (4), Likestilling mellom kjønnene (5) Mindre ulikhet (10), Ansvarlig forbruk og produksjon (12) og Samarbeid for å nå målene (17).

I PBL § 5-1 presiseres det at «kommunen har et særlig ansvar for å sikre aktiv medvirkning fra grupper som krever spesiell tilrettelegging, herunder barn og unge». Minstekravet som er angitt i lovteksten er varsel om oppstart, mulighet til å avgi høringsuttalelse til planer og varsel om vedtaket (og i enkelte tilfeller mulighet til å klage). Dette må gjøres, men lovgivers intensjon har vært mer omfattende for hvordan medvirkning skal gjennomføres. Det er en allmenn oppfatning at tidlig og god inkludering sikrer relevant kunnskap og synliggjør viktige interesser. Dersom befolkningen kan medvirke i planprosessene bidrar det til å legitimere vedtatte planers berettigelse. Det vil gi et bedre grunnlag for interesseavveining og styrke planleggingen som demokratisk arena.

Plan- og bygningslovens formålsparagraf tilsier at personer som blir berørt av planlegging, har rett til å bli hørt og til å delta aktivt i planarbeidet. Innenfor dette formålet er det svært mange og ulike motiver for å drive med medvirkning. Planleggere må kjenne til og anerkjenne disse ulike motivasjonene og de teoretiske sidene ved dem.

Motivasjon for å igangsette og gjennomføre medvirkning i planlegging kan være å sikre den lovpålagte oppgaven, men også andre motiver kan bli styrende for hvordan medvirkningen gjennomføres f.eks.:

- bidra til bedre sosial bærekraft i et nabolag
- etablere dialog med utvalgte grupper
- skape tilhørighet og bemyndiggjøring
- Ivareta lokaldemokratiske hensyn
- skape læringsarenaer
- initiere innovasjon og stedsutvikling
- kunnskapsinnhenting
- konflikthåndtering
- iverksette samskappingsprosesser

● ● Studenter i planfag må få utvikle medvirkningskompetanse

- **Utdanningen må forberede studentene på hva som møter dem i arbeidslivet**
- **Praktiske erfaringer gir bedre forståelse av teoretiske problemer**
- **Medvirkningskompetanse styrker rolleforståelsen som planlegger**

Det er ikke tilstrekkelig for studenter i planleggingsfag å få kunnskap om viktigheten av medvirkning i planlegging eller hva som er lovpålagte aktiviteter. De bør også få erfaring med hvordan dette gjøres i praksis og dermed innsikt i sin egen rolle i denne sammenhengen. Å gi studentene praktisk erfaring med medvirkning, vil gjøre dem mer forberedt på hva de vil kunne møte som profesjonelle planleggere.

Medvirkning i planlegging er en lovpålagt forutsetning som må integreres i den planfaglige kompetansen. Derfor er det av avgjørende betydning for studentene, at de i løpet av utdanningen får anledning til å teste ut metoder og teknikker. De bør få innsikt i hvordan medvirkning kan bidra til at de som er berørte av planleggingen deltar aktivt, at alle blir involvert og at medvirkningsprosessene tilpasses ulike behov. En slik praktisk erfaring kan etablere profesjonelle holdninger til at medvirkning i planlegging, ikke kun er et lovpålagt pliktløp, men en prosess hvor medvirkningen både gir verdifull innsikt og opplevelse av reell innflytelse.

“Medvirkning i planlegging er en lovpålagt forutsetning som må integreres i den planfaglige kompetansen.”

1.3

Medvirkningskompetanse, hva innebærer det?

- **Kritisk refleksjon rundt ulike typer av medvirkning i forskjellige plansituasjoner.**
- **Utforming og gjennomføring av medvirkningsopplegg tilpasset en gitt plansituasjon.**
- **Anvendelse av relevant kunnskap fra et medvirkningsopplegg i videre planlegging.**

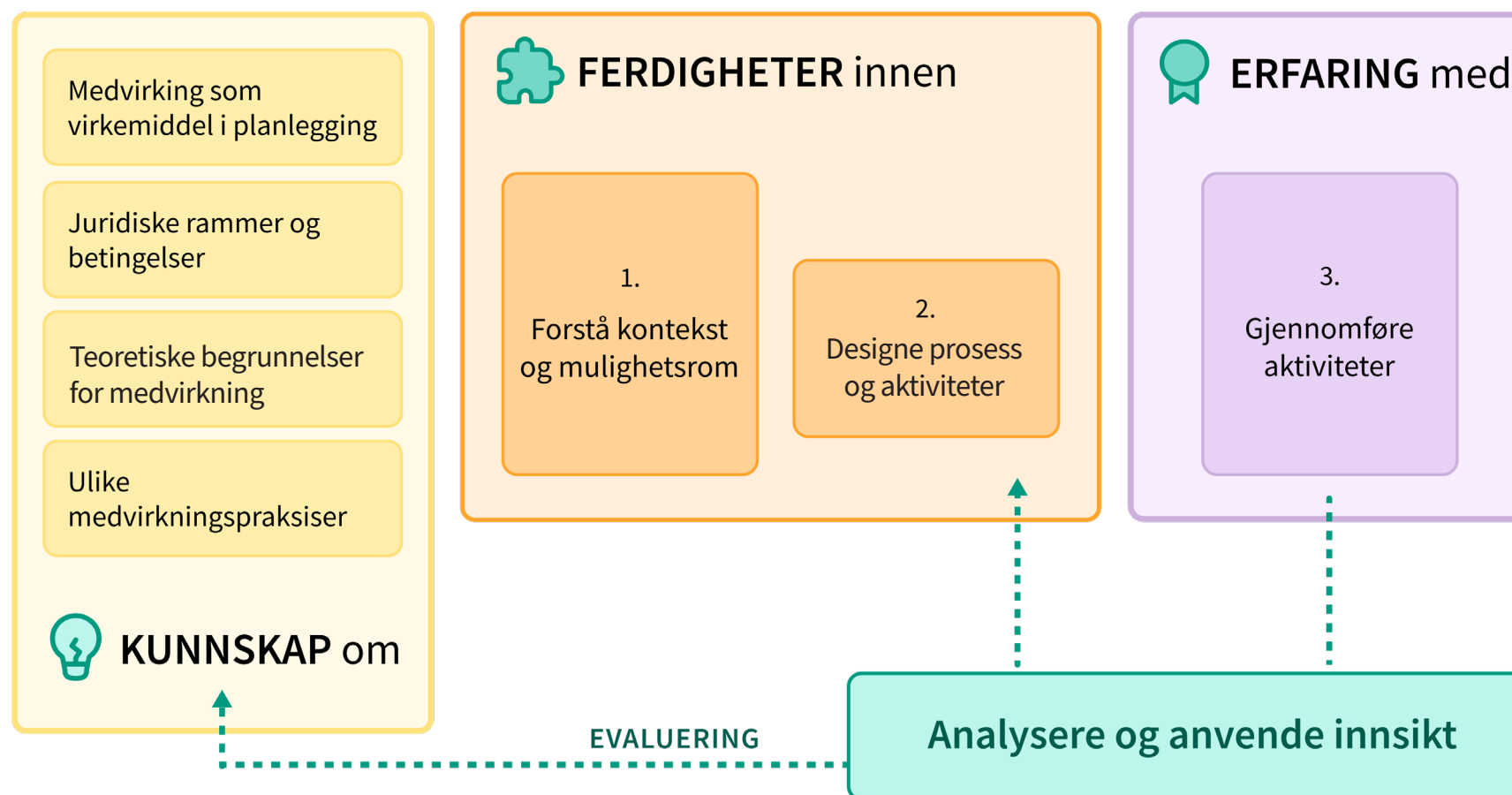
Kompetanse rommer både kunnskap, forståelse, ferdigheter, egenskaper, holdninger og verdier. Kompetansen oppnås når tilegnet kunnskap og ferdigheter anvendes slik at man kan mestre utfordringer og løse oppgaver i kjente og ukjente sammenhenger og situasjoner.

Medvirkningskompetanse bygges opp av relevant teoretisk kunnskap om ulike teoretiske aspekter knyttet til begrepet medvirkning og medvirkning i planlegging. Det handler om å lære om og oppnå ferdigheter i bruk av metoder i medvirkning og utvikle holdninger til medvirkning opparbeidet gjennom erfaringer som gjør en i stand til å samhandle med mange ulike mennesker. Medvirkningskompetanse oppnås ved å få øvelse i å gjennomføre medvirkningsaktiviteter som gir reelle erfaringer. En bør kunne reflektere over etiske problemstillinger og å håndtere uforutsette hendelser.

Denne type kompetanse er en praktisk kunnskap. Det vil si «handlingsbåret» kunnskap utviklet gjennom utførte handlinger som gir praktisk erfaring. Det er refleksjoner omkring disse praktiske erfaringene som hjelper oss til å til å utvikle holdninger som gjør oss i stand til å mestre også uforutsette utfordringer som kan oppstå i en medvirkningsprosess. Som all annen kompetansebygging, vil erfaring over tid være en vesentlig faktor for å bygge reell kompetanse. I et utdanningsforløp vil det være begrenset mulighet for å oppnå praktisk erfaring over tid, noe som kan kompenseres for med andre øvelser som eksempel rollespill.

Medvirkningskompetanse for planleggere består av:

Figur 2: Medvirkningskompetanse

Medvirkningskompetanse inkluderer både relevant kunnskap om ulike teoretiske aspekter knyttet til begrepet medvirking, ferdigheter i bruk av metoder i medvirking og erfaringer og holdningsbygging omkring medvirkningsprosesser i planlegging. Medvirkningskompetanse oppnås ved å få øvelse i å gjennomføre medvirkningsaktiviteter som gir reelle erfaringer.

1.4

Didaktisk rammeverk

- **Didaktikk handler om hvordan vi underviser og lærer i et fag.**
- **Undervisning i medvirkningskompetanse må bygge på erfaringer fra praktisk kunnskap**
- **Medvirkning i planlegging må læres ved hjelp av mange ulike undervisningsmetoder.**

Det didaktiske rammeverket består av svarene på spørsmålene: Hva er viktig å lære? Hvorfor det er viktig å lære dette? Og hvordan kan opplæringen skje og eventuelt når, i et studieforløp? Det didaktiske rammeverket bygger rundt kunnskapen om medvirkning som lovpålagt oppgave og hele spennet av hvordan medvirkningsaktiviteter kan integreres i både formelle og uformelle planprosesser. Figur 2 illustrerer sammenhengen mellom «kunnskap om medvirkning», «ferdigheter i bruk av metoder i medvirkning» og «erfaringer med medvirkning» som danner grunnlaget for hva som er viktig å lære.

Hva er viktig å lære?

Personer som skal lære om medvirkning i en planprosess, må kjenne til grunnleggende teori om medvirkning generelt og mer spesielt om medvirkning i planlegging. De må få innsikt i begrunnelsen for den lovpålagte medvirkningen og hvilke moralske og etiske problemstillinger som blir berørt. Det er også nyttig å kjenne til de planteoretiske diskursene, argumentene og kritikken som er tatt opp i forskningsfeltet.

I tillegg til å lære hvordan medvirkningen kan gjennomføres og hvilke virkemidler som kan tas i bruk, bør en ha innsikt i fordeler og ulemper med virkemidlene i relasjon til hvem som skal involveres og hensikten med planleggingen. Det er viktig å lære at medvirkning ikke er en fastlagt eller fastlåst prosedyre, men et verktøy som både legitimerer behovet for planleggingen hos befolkningen og som gir den nødvendige innsikt i det problemet som planleggingen skal løse.

Hvorfor er det viktig å lære dette?

Som planlegger skal man ivareta lovpålagte oppgaver. Den offentlige lovpålagte planleggingen kan av noen berørte oppfattes som et overgrep mot egne interesser. Den kan også oppleves som lite tilgjengelig og en prosess som det er vanskelig å forstå omfanget av. De som skal iverksette medvirkningsaktiviteter må kjenne til dette makt-misforholdet og klare å vurdere hvordan dette skal håndteres både som teoretisk problemstilling og i den praktiske gjennomføringen.

“Det er viktig å lære at medvirkning ikke er en fastlagt eller fastlåst prosedyre.”

Hvordan kan dette læres?

Teori om medvirkning generelt og om medvirkning i formell lovpålagt planlegging, formidles gjennom tekster og forelesninger, og innlæres som lesning. En dypere læring oppnås gjennom skriftlig drøfting eller helst som en dialogisk undervisning og styrte samtaler.

Dialogisk undervisning har følgende kjennetegn:

- diskusjon
- omforming av forståelse
- kunnskap er noe som blir skapt gjennom interaksjon mellom ulike stemmer
- inkluderer tolkningene og de personlige erfaringene til den lærende

Fordi språket står sentralt i en slik læreprosess, er den en relevant metode for medvirkning i planlegging. I en medvirkningsprosess skapes forståelse i samspillet mellom de som inviterer til medvirkning og de som deltar. Undervisningsmetoden gir studentene innsikt og erfaring med en metode som er sentral i en medvirkningsprosess. Forståelse oppstår mens man snakker og lytter, leser og skriver.

Samtaler generelt kan deles inn i tre brede kategorier:

1. Konfliktfylte samtaler, der det er mye uenighet og alle tar avgjørelser hver for seg.
2. Kumulative samtaler, der alle aksepterer og sier seg enig i det som blir sagt.
3. Utforskende samtaler, der alle lytter aktivt, stiller spørsmål og deler relevant informasjon

Det er de utforskende samtalene man ofte søker i en medvirkningsprosess. Medvirkning oppfattes å være en deltakende og demokratisk prosess. I praksis er det ikke sikkert at en lykkes med dette og heller ender opp i en av de andre kategoriene.

Utforskende samtaler er også en god undervisnings- og læringsstrategi for å oppnå en mer omfattende forståelse for begrunnelser for medvirkningen i planprosesser og hvilke moralske og etiske problemstillinger som blir berørt. Utforskende samtaler med og mellom aktører som har erfart slike etiske og moralske dilemmaer, vil kunne gi en verdifull innsikt som trolig ikke oppnås gjennom en tradisjonell formidling av stoffet.

Utforskende samtaler kan bidra til at deltakerne «tenker sammen» og deler synspunkter og meninger.

Gjennom en utforskende samtale kan begrunnelser for synspunktene øves opp og ideer testes. For at en utforskende samtale skal ha en slik læringseffekt, bør den styres etter noen aksepterte regler om aktiv lytting, spørsmålstilling og hvordan ideer utfordres og begrunnes. Det sentrale i en slik samtaleform er å få til en atmosfære preges av tillit hvor ideer og meninger behandles med respekt.

Les mer om dialogisk undervisning for eksempel her: <https://www.uv.uio.no/forskning/satsinger/fiks/kunnskapsbase/elevaktive-arbeidsformer/dialog-i-klasserommet>

For å lære noen å lage et opplegg for medvirkning i en planprosess trenger studentene:

- hjelp til å skaffe seg oversikt over hva som finnes av metoder og virkemidler
- innsyn i konkrete planprosesser hvor medvirkning har spilt en sentral rolle
- øvelse i å velge ut relevante metoder og lage et overordnet design for en medvirkningsprosess
- teste ut designet, få konstruktive tilbakemeldinger og korrige

Til denne prosessen kan det anvendes mange ulike undervisningsmetoder. En relevant inngang kan være å anvende prinsippene i design tenkning. Det vil ivareta både bred innsikt i problemet som medvirkningen skal knyttes til og en åpen kreativ idefase som deretter testes opp mot innsikten. Innenfor disse fasene er det igjen en mengde undervisningsopplegg som kan anvendes i den kreative prosessen og hvordan ideene deretter kan testes. Les mer om design tenkning f.eks. her <https://www.interaction-design.org/literature/topics/design-thinking>

Når studentene skal oppnå reell handlingskompetanse gjennom erfaring, kan det anvendes ulike praktiske øvelser. Hvis det ikke er mulig for studentene å delta i en reell medvirkningsprosess, kan rollespill være et godt alternativ. Størst læringsutbytte oppnås ved å legge opp til refleksjon og dialog omkring erfaringen. Refleksjonen rundt det man har opplevd, kan få oss til å tenke over situasjonen på forskjellige måter og ikke bli fastlåst i en oppfatning. Refleksjonen innebærer at vi tenker over hvordan vi gjør ting, og hvorfor vi gjør det sånn. Når vi reflekterer over noe, stiller vi spørsmål:

- Hva gikk bra i denne situasjonen?
- Hvordan gjennomførte jeg denne situasjonen?
- Hva kan jeg gjøre neste gang jeg kommer i en lignende situasjon?

For å utvikle refleksjon til en strategisk læringsaktivitet, kan det kreves at studentene skal lage et refleksjonsnotat der de skriver en personlig tekst med fokus på de faglige problemstillingene.

Rammen for et faglig refleksjonsnotat er:

- Et kort handlingsreferat (Hva skjedde og hvordan tenkte du rundt det som skjedde)
- Tanker i ettertid (Hva var bra? Hva kunne vært gjort annerledes?)
- En teoretisk betraktning (Hvordan ser hendelsen ut i lys av relevant teori?)

Refleksjonsnotater kan også anvendes som grunnlag for en utforskende samtale. Lær mer om bruk av refleksjonsnotat f.eks. her: <https://film.oslomet.no/refleksjonsnotat>

Det kan også være nyttig å legge den svenske pedagogen Anna Tebelius Bodins påminnelser til grunn:

- Vi bare kan huske det vi har tenkt.
- Læring skjer når vi deltar aktivt, er oppmerksomme og uttrykker oss.
- Vi lærer ikke når vi konsumerer passivt, selv om det kan kjennes slik ut.
- Testing hjelper oss med å skru på oppmerksomheten og uttrykke oss, slik at vi lærer.

“Refleksjonen rundt det man har opplevd, kan få oss til å tenke over situasjonen på forskjellige måter og ikke bli fastlåst i en oppfatning.”

Undervisningsaktiviteter og læringsformer

Tabell 1 viser en rekke ulike undervisningsaktiviteter som aktiverer et stort spenn av læringsformer hos studentene. Innenfor hver av de listede undervisningsaktivitetene kan underviser velge flere pedagogiske grep og metoder som kan styrke en eller flere av læringsformene som tas i bruk. Mens undervisningsaktivitetene er konkrete og lette å evaluere, er studentenes måte å lære på vanskeligere å få grep om. Det er her refleksjonsnotatet og de utforskende samtalene kan bli relevante.

Tabell 1. Undervisningsaktiviteter og læringsformer.

Undervisningsaktiviter (læringsmål) Planlagt aktivering av:	Relaterte læringsformer (læringsutbytte) Individuell re-aktivering, læring ved at studentene:
Forelesninger	Lytter, noterer, reflekterer
Litteraturstudie	Leser, oppsummerer, tolker, sammenligner
Samtalegruppe	Lytter, responderer, artikulere, spør
Skriftlig oppgave/essay	Skriver, sorterer, tolker, drøfter, poengterer
Refleksjonsnotat	Erindrer, reflekterer, skriver
Kollokviegruppe	Formidler, problematiserer, samtaler
Rollespill	Empatiserer, improviserer, koordinerer, reagerer, reflekterer
Visualisering	Forestiller seg, tegner, fremstiller, abstraherer
Feltarbeid	Dokumenterer, intervjuer, kartlegger, kartfester, sanser
Befaring	Observerer, dokumenterer, noterer, skisserer, fotograferer
Studietur	Vandrer, observerer, absorberer inntrykk
Idedugnad	Assosierer, fantaserer, syntetiserer
Podcast	Problematiserer, formidler
Filmer	Problematiserer, dokumenterer, poengterer
Digital historiefortelling	Analysere, problematiserer, sammenstiller
Tegning	Visualiserer, abstraherer, presenterer
Fremføring	Disponerer, presenterer, kommuniserer
Veiledning	Forklarer, spør, lytter, responderer

1.5

Hva menes med et undervisningsopplegg?

- **Et undervisningsopplegg består av mange ulike pedagogiske komponenter som danner en helhet.**
- **Læringsutbyttebeskrivelsene er bestemmende for valg av undervisningsaktiviteter.**
- **Undervisningsaktivitetene er tilpasset omfanget av opplæringen og deltakernes bakgrunn.**

Det didaktiske rammeverket sier noe om det spesielle ved å gi undervisning og opplæring i medvirkning i planlegging, men gir ingen veiledning i det praktiske arbeidet som leder til planen for undervisningsopplegget eller hvilke pedagogiske prinsipper som legges til grunn.

Målet med undervisningsopplegget er å forberede studentene på at de selv skal kunne lede en gruppe deltakere. Da bør de kunne anvende pedagogiske perspektiver og prinsipper for å rekruttere og motivere til medvirkning; kjenne til og bygge relasjon med deltakerne; tilpasse form og innhold underveis; kommunisere og fasilitere aktiviteter. Disse prinsippene kan deltakerne få erfare ved at underviser anvender dem

ved gjennomføring av sitt undervisningsopplegg.

Utarbeidelsen av et undervisningsopplegg kan deles inn i tre faser: 1) fastsettelse av rammer, mål og læringsutbyttebeskrivelser 2) detaljering av strukturert undervisning 3) bestemme vurderingsform og sensorveiledning.

Fastsettelse av rammer betyr å avklare omfanget av undervisningen (for eksempel hvor mange studiepoeng), målgruppe (forventet bakgrunn), tidsrom (hvor lenge og når undervisningen/opplæringen skal skje). Mål for undervisningen og forventet læringsutbytte for studentene må beskrives på grunnlag av det. Læringsutbyttebeskrivelsene er konkrete målformuleringer knyttet til det som defineres som medvirkningskompetanse og nivået som kan forventes å oppnå gjennom det konkrete undervisningsopplegget. Med andre ord skal det være en direkte sammenheng mellom læringsutbyttebeskrivelsene og omfanget av undervisningsopplegget.

Eksempel på læringsmål og læringsutbyttebeskrivelser:

➔ Læringsmål:

- Deltakerne skal få kunnskap om formelle og uformelle medvirkningsprosesser i planlegging
- Deltakerne skal beskrive aktuell planprosess og sette den inn i en samfunnsrelevant kontekst og definere mulighetsrommet for medvirkningen og hvilke aktører som skal involveres.
- Deltakerne skal få kjennskap til medvirkningsmetoder og kunne anvende dem i utviklingen av et konkret opplegg for medvirkning
- Deltakerne får opplæring i og erfaring med praktisk medvirkningsarbeid.
- Deltakerne skal få opplæring i databehandling og evalueringsmetodikk.

➔ Læringsutbytte:

Etter endt opplæring skal deltakerne ha kunnskap om hva og hvorfor medvirkning er sentralt i en planprosess, ha tilstrekkelig oversikt over hvordan medvirkningsaktiviteter og evaluering av dem kan gjennomføres.

Etter endt opplæring skal deltakerne ha tilstrekkelig kompetanse til å kunne ta ansvar for å integrere medvirkning i en planprosess.

Etter endt opplæring skal deltakerne ha bred innsikt i dilemmaer og etiske problemstillinger som kan oppstå i medvirkningsprosesser.

Detaljering av strukturert undervisning bør skje først som en overordnet faseinndeling av tiden man har til rådighet og hvordan tiden fordeles på de ulike målene som er satt for undervisningen. Dersom det er viktig å kunne forsikre seg om at deltakerne har oppnådd et forventet læringsutbytte på et gitt tidspunkt for å kunne følge prosessen videre, kan dette brukes aktivt i planleggingen av undervisningen. Den detaljerte timeplanen bygges opp med ulike undervisningsopplegg. Variasjon og sammenstilling av pedagogiske grep og undervisningsaktiviteter styres av deltakernes forventede læringsutbytte.

En utfordring med bruk av varierte undervisningsmetoder og læringsaktiviteter, er tidsbruken på de ulike aktivitetene. En forelesning kan tidfestes og styres mot planlagt tid, mens en aktivitet som forutsetter at en gruppe deltakere skal samarbeide og sammen sikre en «leveranse», er mer uforutsigbart. Et godt grep her er å anvende medvirkningsmetoder som læringsaktivitet og på denne måten oppnå en dobbel læringseffekt, ved at studentene erfarer en metode de selv skal vurdere som egnet i en medvirkningsprosess.

Vurderingsform og sensorveiledning bør også utarbeides med utgangspunkt i læringsutbyttebeskrivelsene. Skal utbyttet vurderes og fastsettes ved hjelp av en karakterskala fra A-F, eller er det mer relevant å bestemme et nivå som forventes for å få bestått emnet.

En vurdering av bestått/ikke bestått er mest fornuftig dersom studentene skal oppøve kompetanse som handler om innsikt og erfaring, mer enn avgrenset kunnskap og ferdigheter. Dette gjelder særlig dersom studentene skal levere inn et refleksjonsnotat som grunnlag for vurdering. Sensorveiledningen er en beskrivelse av hvilke kriterier som må være oppfylt for å nå det kompetansenivået som er definert som tilstrekkelig for å bestå emnet. Sensorveiledningen for vurdering iht A-F skalaen må beskrive hva som skiller de ulike gradene.

10 tips for å lykkes med undervisning i medvirkning

1. Erfaringsbasert læring er viktig – ta utgangspunkt i undervisningsaktiviteter som gir erfaringer som ligner på en medvirkningsprosess.
2. Sørg for at undervisningen skjer i et rom som har fleksibel møblering.
3. Bygg opp en “bank” med relevante case som kan brukes som øvingsoppgaver.
4. Etabler kontakter med aktører i praksisfeltet og involver dem i undervisningen.
5. Bruk tid i oppstarten slik at deltakerne blir kjent med hverandre.
6. La deltakerne komme med innspill til læringsaktiviteter.
7. La deltakerne evaluere sin egen læring og reflektere over erfaringene.
8. Avklare undervisningens omfang og forventninger til læringsutbytte
9. Avstem forholdet mellom strukturert undervisning og studentens tid til egen læring
10. Balansere læringsutbyttebeskrivelser med sensorveiledning og vurderingsform

Del 2: Undervisning som gir medvirkningskompetanse

I denne delen beskriver vi hvert av de aspektene som definerer innholdet i en medvirkningskompetanse og hvordan det kan undervises i dette. Det handler om hvilke tematikker man bør ha kunnskap om, hvilke ferdigheter man bør beherske og hvordan kan praktisk erfaring oppnås?

Alle aspektene er beskrevet med eksempel på et eller flere læringsmål, vi gir noen eksempler på øvingsoppgaver og refleksjonsspørsmål. Vi har også oppgitt noen relevante kilder. I Del 3 er det lagt inn en mer omfattende litteraturliste samt en oversikt over relevante medvirkningsmetoder.

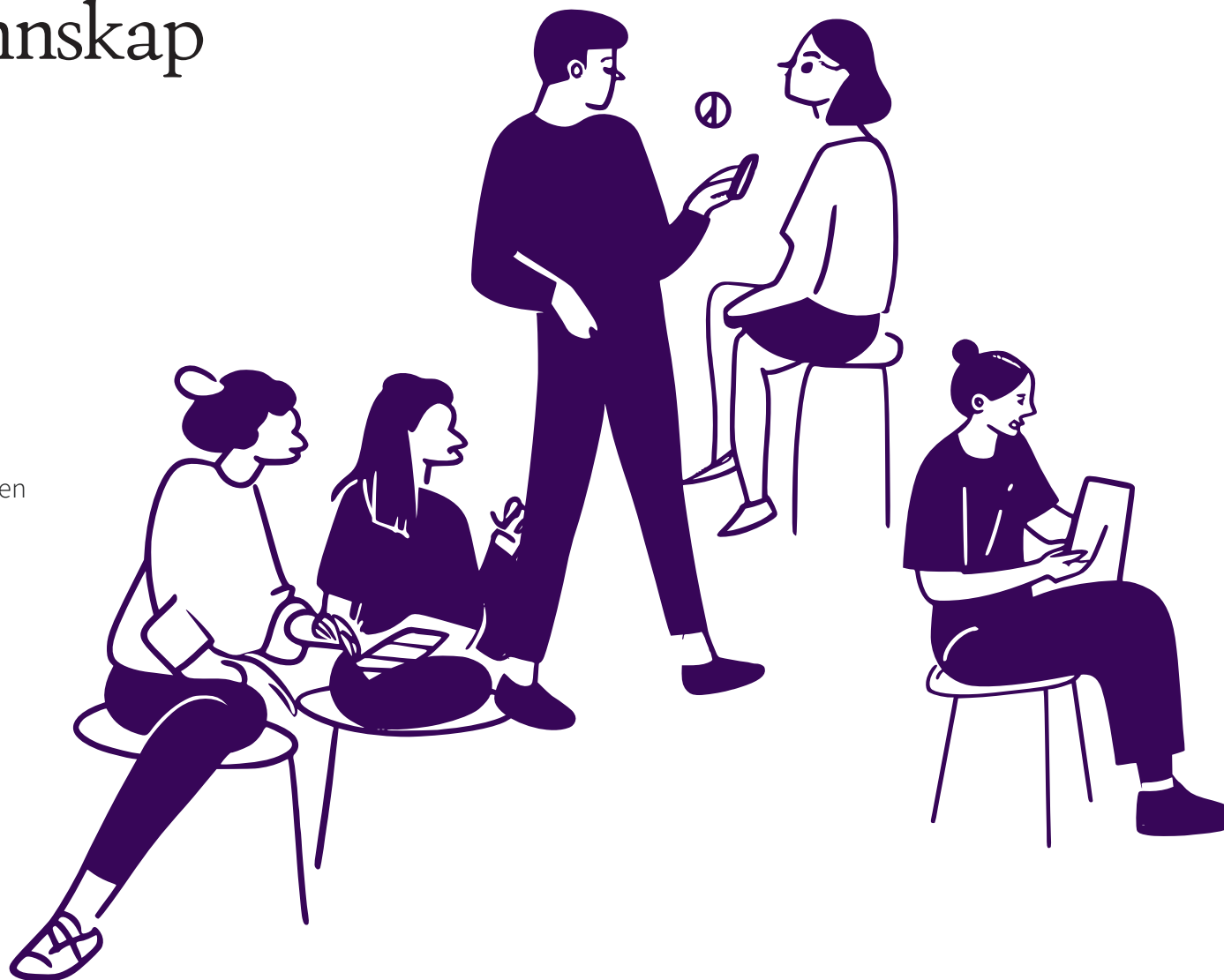
2.1

Hvordan oppnå kunnskap om medvirkning?

Det teoretiske kunnskapsgrunnlaget som bør ligge til grunn for å få en god forståelse for medvirkning som fagfelt er omfattende og må avgrenses. Omfanget av hva som formidles avhenger av tiden som er satt av, men må også avstemmes med deltakernes forventede bakgrunnskunnskap. Uavhengig av tid og nivå, er det fire teorifelt som deltakerne bør ha kunnskap om. Formidlingen bør vektlegge en kritisk tilnærming som kan bidra til å utvikle egne holdninger.

Vårt råd er å avgrense det til:

- Medvirkning som virkemiddel i planlegging
- Juridiske rammer og betingelser
- Ulike teoretiske begrunnelser for medvirkning
- Ulike medvirkningspraksiser

Kunnskap om medvirkning som virkemiddel i planlegging

Planlegging er en handlingstype som innebærer et behov eller ønske om å gjennomføre en endring. Å forstå hvordan medvirkning kan fungere som et virkemiddel i denne prosessen, er ikke avhengig av å kjenne til formelle planprosesser, men det forutsetter at man forstår hva planlegging er i sin grunnleggende form. En planlegger utfører ulike handlinger for å identifisere problemet, avklare behovet for endringer og utvikle mulige løsninger som kan gjennomføres. Kunnskap om hvordan medvirkning inngår i denne prosessen kan oppnås gjennom å bruke både enkle eksempler og komplekse plansaker som øvingsoppgaver.

Avhengig av bakgrunnen til studentene og hvilken kunnskap de har om planlegging, kan dette temaet også illustreres med evaluerte case som viser hvordan medvirkningsaktiviteter er brukt i konkrete saker.

Eksempel på læringsmål:

- Deltakerne skal få kunnskap om medvirkning som virkemiddel i planlegging.
- Deltakerne skal gjennom øvelser få innsikt i hvordan det å involvere flere i en planprosess, kan påvirke resultatet av planleggingen.

Refleksjonsspørsmål til øvingsoppgave:

- På hvilken måte lærer man selv av å la andre påvirke ens eget arbeid?
- Kan det være situasjoner der involvering av andre stemmer ikke fører til positive virkninger?

Eksempel på øvingsoppgave:

Her kan det brukes en case som enten er noe trivielt og personlig som planleggingen av et middagsselskap, f.eks. gjennomføring av en event i et nabolag eller noe mer typisk; en plan for ny arealbruk i et område. I alle disse eksemplene vil den som planlegger identifisere «problemet», fastslå behovet for at noe skal gjøres og få ideer og komme opp med forslag til hva som skal gjøres.

Studentene kan beskrive prosessen utfra sin egen oppfatning av saken og deretter reflektere over hvordan denne prosessen vil påvirkes av at flere stemmer, syn og kunnskap involveres i de ulike fasene. Dette kan gjøres ved å involvere medstudenter eller lage fiktive personer (personas).

Kunnskap om juridiske rammer og betingelser

Det er viktig å ha oversikt over hvilke juridiske rammer og betingelser som er førende for planleggingen og dermed også for medvirningen man gjennomfører. Det sier noe om rettigheter og hva som må gjøres i en prosess.

Det er to ulike typer som har påvirkning på medvirningen:

1. lover og regler for det som gjelder planlegging, forankret i Plan- og Bygningsloven
2. og lover og regler for det som gjelder medvirning generelt for ulike fagfelt, forankret i andre lover som eksempelvis grunnloven.

Tabellen på neste side viser Plan- og Bygningslovens relevante bestemmelser omkring medvirning i planlegging. Denne inkluderer bestemmelser som forslagstiller i en plan må ivareta: grunnbestemmelser som er strategiske og gjennomføringsbestemmelser som er prosess- og planorienterte og knyttet opp til planverktøyene i en planprosess.

Eksempel på læringsmål:

- Deltakeren skal kjenne til bestemmelsen om medvirning i plan- og bygningsloven, henikten med den samt andre relevante lover.
- Deltakeren skal kjenne til de ulike plantypene etter plan- og bygningsloven for å kunne reflektere over medvirning som virkemiddel i planleggingen.

Refleksjonsspørsmål til øvingsoppgave:

- Hvilke perspektiver gir jussen om begrepet medvirning?
- Hvorvidt bør jussen være mer styrende for hvordan medvirningen skal gjennomføres?

Eksempel på øvingsoppgave:

Undersøk forarbeidene til PBL (OT prop nr 32, 2007 2008, side 189). Bruk IGP-metoden (Individuelt, gruppevis, plenum) for å drøfte ordlyden i PBL §5.1 i lys av begrensninger og handlingsrom for medvirning.

Tabell 2. Lovhjemler om medvirkning i PBL.

BRED MEDVIRKING	LOVHJEMLER
<p>Grunnbestemmelser</p> <p>Forslagsstiller</p> <ul style="list-style-type: none"> • skal legge til rette for medvirkning i alle planer • skal legge til rette for medvirkning i regional planstrategi • bor legge til rette for medvirkning i kommunal planstrategi • skal sikre aktiv medvirkning for de som krever spesiell tilrettelegging 	<p>551-1, 5-1</p> <p>§ 7-1</p> <p>§ 10-1</p> <p>§§ 1-1, 5-1</p>
<p>Gjennomføringsbestemmelser</p> <p>Forslagsstiller</p> <ul style="list-style-type: none"> • skal i planprogrammet utforme opplegg for medvirking • skal sende planprogrammet til høring og offentlig ettersyn • skal fremstille planprosessen elektronisk • skal legge tilrette for dialog i alle fase • skal sørge for en særskilt ordning for å ivareta barn og unges interesser i planleggingen • skal legge til rette for aktuell informasjon med betydning for planprosessens forutsigbarhet <ul style="list-style-type: none"> • regional planmyndighet bor ha et regionalt planforum for deltakelse og samhandling • kommunen skal påse at medvirkning er gjennomført 	<p>§ 4-1, 8-3, 11-13, 12-9</p> <p>§§ 4-1, 8-3, 11-13, 12-9</p> <p>§ 5-2</p> <p>§ 5-2</p> <p>§ 3-3</p> <p>§ 3-2</p> <p>§ 5-3</p> <p>§ 5-1</p>

Kunnskap om teorigrunnlaget for medvirkning

Det teoretiske grunnlaget for medvirkning dekker både begrunnelser basert på demokrati- argumenter som at alle har rett til å bli hørt, viktig å få frem alle stemmer, effektivitets- argumenter som at medvirkningen kan styrke samfunnsengasjement gjennom sosial læring og få politiske ferdigheter og dermed sikre en bedre gjennomføring og kunnskapsargumenter, at medvirkning kan bidra til å belyse saken gjennom tilført innsikt i den lokale kontekstens spesifikke behov og problemer. Medvirkning i planlegging kan diskuteres i lys av svært ulike teorier som for eksempel kommunikasjon, maktstrukturer, stedsidentitet eller læring. I praksis vil bakgrunnen, og sånn sett motivasjonen for å initiere en medvirkningsprosess, variere fra prosess til prosess og ikke nødvendigvis være ledsaget av en klart formulert teori. Å bli bevisst kilden til motivasjon kan bidra til å bli mer bevisst det teoretiske grunnlaget for begrunnelsen.

Eksempel på læringsmål:

- Deltakeren skal ha oversikt over ulike retninger og diskurser innenfor medvirkningsteorien
- Deltakeren skal forstå den historiske bakgrunnen for hvorfor medvirkning ble introdusert som en viktig del av planlegging.

Refleksjonsspørsmål til øvingsoppgaven:

- På hvilken måte har det teoretiske perspektivet påvirkning på den praktiske medvirkningen?
- Hvordan kan medvirkningsteorien hjelpe til å forstå maktstrukturer og rollen medvirkning kan ha i planprosesser?
- På hvilken måte kan teorien hjelpe deg til å ha et kritisk perspektiv på medvirkning som virkemiddel i planleggingen?

Eksempel på øvingsoppgave:

Sette opp en litteraturliste med relevante tekster innenfor de ulike teoretiske retningene. Bruk kollokviegrupper til øvelsen.

Gruppene kan samarbeide om å lage et "familietre" over teoretikere innenfor medvirkningsteorien.

Kunnskap om ulike medvirkningspraksiser

Det vil være stor variasjon i utforming av medvirkningsprosesser i formelle plansaker og medvirkningsprosesser som er initiert som et ønske om å få til en endring eller inspirere til utvikling av et sted.

Innenfor planfaget har det utviklet seg mange ulike praksiser som fokuserer på medvirkning i ulike faser av planprosesser og stedsutvikling. Dette kan være både aktører som jobber med formelt initierte prosesser, aktører som har dette som næringsvirksomhet og andre private, ikke kommersielle aktører som deltar på egne eller andres vegne.

Å ha kjennskap til hvordan slike praksiser utvikler seg, hvilke aktører som på profesjonelt deltar i å utvikle metoder og hvordan de jobber er viktig for kunnskap om feltet.

Eksempel på læringsmål:

- Deltakerne skal få oversikt over aktørene i praksisfeltet og metodeutviklingen i praksis.
- Deltakerne skal lære å identifisere sammenhenger mellom de ulike praksisene og medvirkning som virkemiddel i planlegging

Refleksjonsspørsmål til øvingsoppgaven:

- Hvordan påvirker de ulike aktørenes fagprofil metodene som anvendes i planprosessene?
- Og hvordan dette kan forstås lys av medvirkningsteorien?

Eksempel på øvingsoppgave:

Lag en fremstilling av aktørene i bransjen, hvilke metoder de anvender og hvordan de ulike praksisene betrakter medvirkning som virkemiddel i planlegging. Bruk oversikten til å kategorisere aktørenes fagprofil, utøvelse og nedslagsfelt.

2.2

Hvordan gi opplæring i ferdigheter og handlingskompetanse?

Den andre delen av medvirkningskompetansen omhandler de mer praktiske ferdighetene man som planlegger bør beherske for å ha medvirkningskompetanse og kunne utforme et egnet og relevant opplegg for medvirkning i en utviklingsprosess.

Vi har avgrenset ferdighetene til å omhandle:

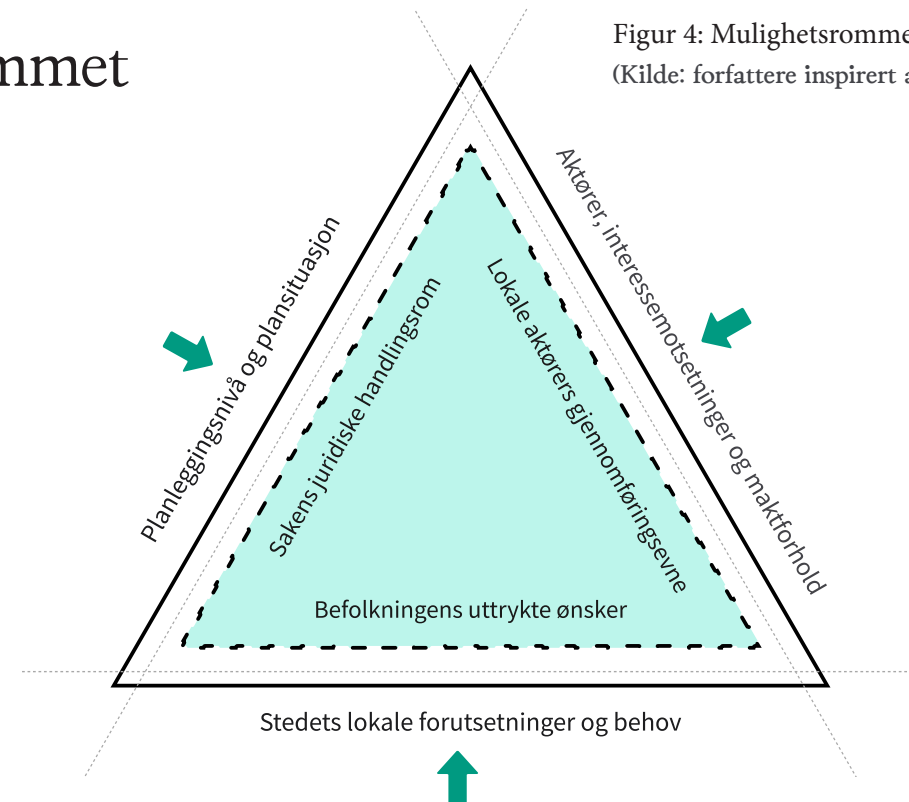
- Definere mulighetsrommet for medvirkning
- Designe en prosess og et opplegg for medvirkning
- Analysere og implementere innsikt fra medvirkning

Ferdigheter i definere mulighetsrommet for medvirkning

Å definere mulighetsrommet for medvirkning handler om å konkretisere hva det faktisk er mulig å påvirke i en prosess og hvem som skal involveres. For å kunne avgrense hvor og når i en planprosess som det er rom for å kunne påvirke utfallet, må det tas utgangspunkt i hvilket plannivå medvirkningen skal forholde seg til og hva som er den aktuelle plansituasjonen. I tillegg handler det om å finne frem til hva som er stedets lokale forutsetninger og behov, og hvilke aktører og interesser som er relevante i tilknytning til stedet og planprosessen. Hensikten med å definere mulighetsrommet for medvirkning er å kunne utarbeide et mest mulig tilpasset og egnet opplegg for medvirkning til den gitte situasjonen.

Mulighetsrommet for medvirkning konkretiserer rammene for hva det faktisk er mulig å påvirke i en prosess og hvem det er riktig å involvere. Rommet defineres av tre vegger som omhandler planleggingsnivå/plansituasjon, stedets lokale forutsetninger og behov samt aktører, interesse motsetninger og maktforhold.

Figur 4: Mulighetsrommet for medvirkning
(Kilde: forfattere inspirert av Carmona 2021)

Planleggingsnivå og plansituasjon

Planleggingsnivå peker på hvorvidt det eksempelvis er en kommuneplanprosess eller en detaljreguleringsprosess. Plansituasjon henviser til hvorvidt det eksempelvis er en sentrumsplan for et lite tettsted med fraflytting eller en områdeplan i en kompakt og urban bysituasjon. Ulike plannivå og plansituasjoner vil påvirke hvilke problemstillinger og tema som er relevante i et mulig

opplegg for medvirkning. I en kompakt bysituasjon kan man eksempelvis forvente et komplekst aktørbilde med interesse motsetninger som må hensyntas når opplegg for medvirkning skal utformes, mens på et lite sted med fraflytting vil det kanskje være mer nødvendig å mobilisere tilstrekkelig med ressurser for å kunne dra i samme retning.

Stedets lokale forutsetninger og behov

En planprosess er styrt av interesser som følger av det prosjektet, planen eller den politiske bestillingen de skal virkeliggjøre. Disse interessene behøver ikke alltid å være i samsvar med innbyggernes og stedets interesser. Et eksempel stedets identitet og frykten for at denne identiteten skal forsvinne ved en utvikling eller ulik oppfatning av en nærskog eller akebakke. Å avdekke og være bevisst over stedets lokale forutsetninger og behov vil kunne bidra til å lage et mer tilpasset opplegg for medvirkning, hvor en er i forkant av mulige konflikter og relevante problemstillinger for planarbeidet.

Aktører, interessekonflikter og maktforhold

Aktørene viser til de som har interesser for og makt opp mot utviklingen som skal skje i området som skal utvikles. Men det viser også til dem som ikke har makt, og blir berørt av utviklingen. Som planlegger er man forpliktet til å ivareta ulike interesser og veie ulike interesser opp mot hverandre. Å få en oversikt over hvem aktørene er, hva de representerer og hvilke interesser de har, er derfor av betydning. Det er viktig både for å lage et egnet opplegg for medvirkning, men også for å ta et mer informert valg når interesser skal avveies. Ved å tegne opp et aktørbilde vil man kunne avdekke mulige interessekonflikter og sentrale maktposisjoner i området.

Eksempel på læringsmål:

- Deltakerne skal kunne finne frem til relevant informasjon om plansituasjon og plannivå, stedets lokale forutsetninger og behov, og aktører og ulike interesser på stedet og analysere dette.
- Deltakerne skal få øvelse i å avgrense et mulighetsrom og konkretisere aktuelle problemstillinger for medvirkning i en aktuell case.

Refleksjonsspørsmål til øvingsoppgaven:

- Hva er konsekvensene ved å gi et mulighetsrom som enten er for stort eller for snevert i forhold til hva som faktisk er mulig å påvirke?
- På hvilken måte er det riktig å hensynta kunnskap om aktører og interesser for å definere mulighetsrommet for medvirkning?
- Har det noen konsekvenser dersom medvirkningsrommet er umulig å avgrense eller definere?

Eksempel på øvingsoppgave:

Evaluere en case som hvor det er gjennomført medvirkning. Vurder på hvilken måte medvirkningsrommet var tydelig definert i prosessen og reflektert i opplegg for medvirkning.

I en fiktiv case hvor deltakerne skal fremskaffe innsikt om hvilke begrensninger og muligheter det ligger i plannivået og plansituasjonen til caset, stedets lokale behov og forutsetninger og hvilke aktører som har interesser, og eventuelle interessekonflikter mellom aktørene. Forsøk å identifisere de kritiske faktorene som definerer medvirkningsrommet.

Ferdigheter i å designe en prosess og et opplegg for medvirkning

Når man har gjort et forarbeid med å definere mulighetsrommet for medvirkning kan man utarbeide et opplegg for medvirkning. For å kunne utarbeide et egnet opplegg er det en fordel å ha oversikt over relevante metoder for medvirkning og se ulike medvirkningstiltak i sammenheng med plan,- eller utviklingsprosessen medvirkningen skal spille inn på.

For for å kunne designe en prosess og innhold i en medvirkningsprosess må man kunne:

- **Anvende ulike metoder for medvirkning**
- **Lage en prosesslinje og ulike tiltak over tid**
- **Strukturere et helhetlig opplegg for medvirkning**

Ulike metoder for medvirkning

Ulike plannivå og plansituasjoner vil påvirke hvilke problemstillinger og tema som er relevante i et mulig opplegg for medvirkning. Planleggingsnivå peker på hvorvidt det eksempelvis er en kommuneplanprosess eller en detaljreguleringsprosess. Plansituasjon henviser til hvorvidt det eksempelvis er en sentrumsplan for et lite tettsted med fraflytting eller en områdeplan i en kompakt og urban bysituasjon. I en kompakt bysituasjon kan man eksempelvis forvente et komplekst aktørbilde med interessekonflikter som må tas hensyn til når opplegg for medvirkning skal utformes, mens på et lite sted med fraflytting vil det kanskje være mer nødvendig å mobilisere tilstrekkelig med ressurser for å kunne dra i samme retning.

Prosesslinje og ulike tiltak over tid

I en plan,- eller utviklingsprosess vil det som regel være flere medvirkningsaktiviteter over tid som dekker ulike behov. I eksempelvis en områderegulering vil det i planprogrammet presenteres en overordnet strategi eller plan for medvirkning som ser ulike aktiviteter i sammenheng over tid. Å konkretisere flere medvirkningsaktiviteter over tid gir kompetanse i å forstå medvirkning som et virkemiddel for å oppnå et eller flere overordnede mål for en langsiktig utvikling.

Opplegg for medvirkning

Å utarbeide et konkret opplegg for medvirkning vil si å velge egnede metoder, konkretisere en eller flere målgrupper som skal delta og tenke gjennom hvordan rekruttere disse, og definere noen problemstillinger som skal besvares, drøftes og,- eller informeres om.

Eksempel på læringsmål:

- Deltakerne skal lære å identifisere begrensninger og muligheter ved bruk av ulike metoder
- Deltakeren skal få opplæring og øvelse i å skissere opp en prosesslinje som ser ulike medvirkningstiltak i sammenheng over tid
- Deltakerne skal utarbeide et egnet opplegg for medvirkning som svarer til det mulighetsrommet som er definert

Refleksjonsspørsmål til øvingsoppgaven:

- Er det mulig å styre resultatet av en medvirkningsprosess ved å velge en bestemt metode?
- Hvilke plan- og utviklingsprosesser vil ha lite nytte av medvirkning?

Eksempel på øvingsoppgave:

- Evaluere ulike medvirkningsprosesser som er gjennomført der ulike metoder er blitt brukt. Drøfte fordeler og ulemper med ulike metodevalg.
- Idémyldring over hvilke metoder og ulike innfallsvinkler man kan bruke for å løse et medvirkningsoppdrag
- Lage et forslag på et medvirkningsopplegg for et selvvalgt case, hvor ulike metoder og verktøy for medvirkning kan testes. Eksempelvis lage en sprint*, hvor deltakerne skal utarbeide en enkel kvalitativ spørreundersøkelse, deretter utforme et opplegg for en workshop og til slutt lage et opplegg for en digital spørreundersøkelse. Slik vil deltakeren få en erfaring med ulike metoder på kort tid og opparbeide seg en oversikt over hvordan ulike metoder gir forskjellige resultater.
- Utforme en prosesslinje eller veikart for medvirkningsaktiviteter i en plansak. Deltakerne deles inn i grupper for å presentere en sak og utvikle en tidslinje for planleggingsprosessen. Deretter planlegges ulike medvirkningsaktiviteter på forskjellige tidspunkter for å imøtekomme ulike behov og målgrupper.

Ferdigheter i å analysere og anvende innsikt fra medvirkning

Når medvirkning er et virkemiddel for planlegging, er det en forventning om og en forpliktelse til å anvende det man mottar av innspill og innsikt i videre planlegging og utviklingsarbeid.

Å anvende innsikt og innspill fra medvirkning handler om å kunne tolke innspillene i tråd med hensikten til medvirkningen og dokumentere innspillene på en lettfattelig og pedagogisk måte. I tillegg er det alltid en avveining av særinteresser opp mot allmenne interesser. I dette arbeide må man også ha en plan for hva som gjøres med innspill som ikke er relevant for saken, men som er viktig for dem som fremmet dem.

Eksempel på læringsmål:

- Deltakeren skal få kunnskap om ulike metoder å fremstille funn fra en medvirkningsprosess på.
- Deltakeren skal vurdere sammenhengen mellom innspillene fra medvirkningen og muligheter for implementering og realisering i den videre plan- og utviklingsprosessen
- Deltakeren skal lære å identifisere data fra særinteresser og tolke dette opp mot allmenne interesser

Refleksjonsspørsmål til øvingsoppgave:

- Hvordan er forholdet mellom å ta innspillene bokstavelig eller forsøke å tolke dem som et uttrykk for et overordnet behov?
- Hvordan kan medvirkningsprosesser håndtere konflikter mellom særinteresser og allmenne interesser?
- Hva kan medvirkningsaktiviteter ha av annen verdiskaping utover konkrete innspill til planen?
- Hvilket ansvar har planleggeren etter at medvirkningsaktiviteten er ferdig?

Eksempel på øvingsoppgave:

Deltakeren kan øve seg på fremstilling av innspill fra medvirkningen. Eksempelvis ved bruk av visuelle metoder og kartfesting av data. Det kan anvendes programmer som indesign, illustrator, photoshop, GIS, mm. Bruk data fra en medvirkningsaktivitet som er gjennomført. Gå gjennom innspillene ved å sortere og kategorisere. Drøft så betydningen og hvordan disse kan vektas og eventuelt påvirke planen.

2.3

Hvordan gi erfaring med medvirkning?

For å lære medvirkning er det viktig å få en handlingskompetanse gjennom erfaring. Det vil si å utføre noe, erfare det og deretter reflektere over det. Å erfare noe gir en kroppslig erfaring som ikke kan fortelles, men som nettopp må erfares. Minnet sitter ikke bare i hodet, men også i kroppen. Handlingskompetansen oppnås best ved å reflektere over egne erfaringer og læringsutbytte som er oppnådd. Å erfare å gjøre en medvirkningsaktivitet kan skje på ulike måter. I undervisningssammenheng er det ikke alltid så lett å kunne delta i faktiske prosesser eller gjennomføre et opplegg for medvirkning med reelle innbyggere på et sted. Derfor kan det være hensiktsmessig å erfare gjennom å observere en aktivitet som foregår, gjenskape en situasjon gjennom rollespill eller å delta i en reell aktivitet gjennom å være ute i praksis.

For å lære om hvordan medvirkning gjennomføres i praksis kan studentene få praksisplass hos en ekstern aktør over en periode og bidra inn å forberede og gjennomføre en faktisk medvirkningsprosess.

Ved å gjennomføre en medvirkningsaktivitet

Eksempel på læringsmål:

- Deltakeren skal få lede eller delta i et medvirkningsopplegg ovenfor en gruppe mennesker
- Deltakeren skal kunne reflektere over medvirkningsaktiviteten de har erfart og identifisere forbedringsmuligheter
- Deltakeren skal kunne reflektere over egen erfaring med å planlegge og gjennomføre et medvirkningsopplegg

Refleksjonsspørsmål til øvingsoppgaven:

- Hvordan kan du håndtere situasjoner som oppstår som ikke er i tråd med planlagt aktiviteter?
- Reflekter over ditt ståsted før du erfarte aktiviteten og etterpå. Har det påvirket ditt syn på medvirkning?
- Hvilke faktorer gjør at medvirkningen kan regnes som vellykket?

Eksempel på øvingsoppgave:

Observasjon som metode

- For å lære om hvordan medvirkning gjennomføres i praksis kan deltakeren delta på en medvirkningsaktivitet som en ekstern aktør

Rollespill som metode

- For å få erfaring med gjennomføring av medvirkningsaktiviteten og hvordan det oppleves i praksis, kan en rollespill-aktivitet gjennomføres. Studentene spiller de ulike deltakerne så realistisk som mulig i en tenkt fiktiv aktivitet, som et folkemøte eller workshop. Elevene deles inn i innbyggere og prosessledere som presenterer en case. Sett av tid til refleksjon underveis og i etterkant av øvelsen.
- Rollespillet kan enten forberedes av underviseren ved at denne legger til rette for at et eller flere spesifikke dilemmaer spilles ut, eller planlegges av studentene selv. En gruppe studenter kan f.eks. forberede et opplegg for et folkemøte eller en workshop hvor de

2.4

Dilemmaer i medvirkning

Medvirkning på forskjellige hierarkiske plannivåer

Medvirkning kan foregå på forskjellige hierarkiske nivåer i plansystemet. Man kan medvirke konkret i utformingen av en reguleringsplan, kommuneplanens arealdel eller samfunnsdelen. Ulikt nivå krever forskjellige metoder. Ved medvirkning på lokalplanet (regulering) er tilnærmingen gjerne å hente inn så mange enkeltindivider som mulig med kunnskap om den konkrete problemstillingen, i tillegg til lokale foreninger og andre mer organiserte grupper. Dersom medvirkningen dreier seg om mer overordnede forhold, eksempelvis kommuneplannivået, dreier medvirkningen seg gjerne mer bort fra enkeltindivider. Man må i mye større grad basere seg på medvirkning fra interesseorganisasjoner av forskjellige slag. Disse må dermed være representanter for befolkningen og fremme dennes ønsker. Medvirkningsmetoder og -opplegg relatert til ulike nivåer er et dilemma.

Medvirkning i ulike faser av en planprosess

Medvirkning i planlegging iht. plan- og bygningsloven kan deles i medvirkning i å sette agenda (tidlig medvirkning, dvs. ved oppstart av planprosesser), medvirkning i å vurdere utkast til løsninger (midlere

medvirkning, dvs. ved offentlig ettersyn) og medvirkning som protest på vedtatte planer (sen medvirkning, dvs. klage på kommunestyrets vedtak). Alle tre er medvirkning og omtales i plan- og bygningsloven, men ikke alle typer forstås i dagligtale som medvirkning. Tidlig medvirkning blir ofte framstilt som et ideal. Samtidig er retten til å uttale seg ved offentlig ettersyn sett på som en grunnleggende demokratisk rettighet i loven. Dilemmaet handler om å forstå og legge til rette for ulike typer medvirkning i tråd med denne tredelingen.

Hvem som har rett til å mene noe

Ifølge plan- og bygningsloven har alle en rett til å medvirke på like vilkår. Men hvordan blir dette i praksis i konkret byutvikling? Skal man vektlegge de som f.eks. berøres av et utbyggingsprosjekt (eksisterende beboere) eller de som skal bo og leve i prosjektet etter at det er bygd (nye beboere)? Og hvordan skal man ev. få til medvirkning fra nye beboere som man ikke kjenner? Dette er et dilemma for medvirkning.

Medvirkning når ting tar tid

Tidlig medvirkning som ideal, jf. 1.3 vil ofte skje lenge før planrealisering. Fra byutvikling initieres og til det realiseres vil det ofte gå både 10 år og mer. Noen ganger

skjer realiseringen over generasjoner. Hva er «rett» medvirkning når de som medvirker ikke ser resultatene av medvirkningen før lenge etter at de medvirket, og kanskje selv aldri tar del i realiseringen? Dette er et dilemma.

Like eller skjevfordelte rettigheter og muligheter til å medvirke

Plan- og bygningsloven gir i utgangspunktet alle en lik rett til å medvirke innen lovens rammer, jf. ovenfor. I tillegg gis enkelte grupper, bl.a. barn og unge, noen særlige rettigheter til å bli hørt. Samtidig vet man fra medvirkningspraksis at ulike metoder for medvirkning, i realiteten skjevfordeler. Det pekes f.eks. ofte på folkemøter som «de gråhårede menns arena». Et annet eksempel er at for å medvirke i plansmier må man kunne lese og forstå kart og helst ha litt tegneferdigheter. Hvordan man skal balansere medvirkningsrettigheter mellom ulike aktører, slik at medvirkningen (og informasjonsgrunnlaget) blir mest mulig representativt for befolkningen når dette er målet, er et dilemma. Hvordan man i praksis skal legge til rette for at særlige grupper blir hørt, når dette er et mål, er et annet dilemma.

Del 3. Et Modulbasert Undervisningsopplegg

Denne delen presenterer et konkret modulbasert undervisningsopplegg med fokus på barn- og unges medvirkning i planlegging, og hva det innebærer av planlegging i forkant av undervisningen.

Hensikten er å få frem de fagdidaktiske vurderingene for undervisningen. Opplegget kan også anvendes som innpassing i et prosjektemne, eksemplifisert mot slutten av kapitlet.

3.1

Modul 1: Medvirkning som teori og politikk

Modul 1 skal gi kunnskap om teori og politikk knyttet opp til medvirkning, i dette tilfellet også teori om barn- og unges behov og spesielle hensyn som må tas til denne målgruppen. Modulen kan gjennomføres som selvstudium av en eller to studenter over et selvvalgt tidsrom, eller som et gruppesamarbeid over et fastsatt tidsrom.

Modulens innhold inkluderer en litteraturstudie med fastlagt pensum, seminarer med samtaler omkring pensum samt tekstproduksjon med refleksjon omkring pensum. Litteraturstudien tar for seg forventninger og fallgruver omkring medvirkning for barn og unge. Studentene skal reflektere omkring litteraturens

relevans for praktisk gjennomføring av medvirkning. Refleksjonen presenteres som en tekst (ca.3000 ord). Krav til bestått er at innlevert skriftlig oppgave viser at studenten har lest oppsatt pensum og evnet å formidle innholdet og egne refleksjoner på en faglig relevant måte.

Underveis kan det legges opp kollokvier og pensumrelaterte seminarer med veiledere. Ved oppstart bør det skje i regi av ansvarlig veileder, underveis kan det skje som studentinitiert aktivitet og avslutningsvis med veileder og eventuelt ekstern sensor til stede.

➔ Læringsmål:

Modulen skal introdusere relevant internasjonal og norsk teori om medvirkning i planlegging, forankring i norsk plansystem og medvirkning med barn og ungdom, spesielt. Studentene skal selv sette seg inn i litteraturen og formidle i en skriftlig oppgave, innhold og egne refleksjoner på tvers av studerte kilder. Studenten skal i form av et refleksjonsnotat beskrive egen læring av selvstudiet.

➔ Læringsutbytte:

Når studien er gjennomført skal studenten kunne beskrive forventninger og fallgruver for medvirkning i planlegging, samt ha kjennskap til medvirkningsmetoder rettet mot barn og ungdom, og kunne reflektere over utfordringer med hensyn til denne målgruppen.

Undervisners oppgaver med modulen

1.

Fastsette undervisningsmetode:

Litteraturstudie, seminar

2.

Fastsette undervisningsaktiviteter:

Selvstudium, kollokviégrupper med samtaler om pensum

Avklaringer som må gjøres i planleggingen:

- hva skal være obligatorisk og valgfritt i modulen
- omfanget av pensum i forhold til studentenes kunnskapsnivå og omfanget av studiepoeng
- hvilken innfallsvinkel modulen skal ha, enten som:
 1. Litteraturstudie med styrt pensum + definerte spørsmål
 2. Litteraturstudie med egenvalgt pensum + problemforståelse

Styrt pensum

- Bruk tid på å finne og avgrense relevant litteratur og velge pensum
- Sikre studentenes læring og opparbeide evne til å reflektere og lære, eksempelvis å definere relevante spørsmål knyttet opp til læringsmålet på kurset for å sikre læringsutbytte, la studenter vurdere litteraturlista i forhold til dens relevans, nytte og utfordringer og la studenter beskrive hva de lærer av en litteraturstudie

Egenvalgt pensum

- Studentene avgrenser et tema og problemstilling som de selv finner litteratur for å besvare.
- Studentene leverer inn et abstract med problemstilling og tematikk, og forslag til litteraturliste
- Underviser veileder studentene og hjelper med å spisse problemstilling

Aktiviteter knyttet til gjennomføringen:

- Invitere til oppstartsmøte med fokus på litteratursøk, studieteknikk og problemformulering
- Organisere studentgrupper eller bistå dem i selvorganisering
- Etablere kollokviégrupper og fagseminarer
- Avklare form og nivå på veiledning mellom underviser og student(-er)

Avklaringer som må gjøres ved vurdering av studentenes innsats:

- Vurdere at studentene har fått kunnskap gjennom styrt eller egenvalgt pensum.
- Vurdere hvordan studenten har beskrevet forventninger og fallgruver for medvirkning i planlegging og hvordan studenten har reflektert omkring utfordringer med hensyn til medvirkning for og med barn- og unge.
- Aweie studentens evne til å formidle pensum versus evne til egen refleksjon.

Etterarbeid:

- Evaluere studentenes refleksjoner av egen læring (refleksjonsnotat)
- Emneevaluering (anonymt spørreskjema eller åpen samtale med studentene)
- Foreslå endringer i undervisningsopplegget

3.2

Modul 2: Prosesslederopplæring

Modul 2 gir studentene opplæring i medvirkningsmetoder og ledelse av medvirkningsprosesser i planprosesser, initiert av både offentlige, private og ideelle organisasjoner. Modulen gjennomføres som tre-ukers intensivundervisning og kan være digital eller fysisk. Modulen inneholder en bredde av undervisningsaktiviteter som gir studenten ferdigheter i å planlegge og gjennomføre en medvirkningsprosess og øvelse i å reflektere over praktisk kunnskap.

I uke 1 lærer studentene om prosessplanlegging. Gjennom forelesninger og presentasjoner av gjennomførte medvirkningsprosesser, lager de en plan for medvirkning i en fiktiv planprosess. Hensikten er å koble ulike typer av medvirkning og involvering av ulike grupper til en planprosess. De fiktive planprosessene representerer ulike forvaltningsnivåer og initiert av ulike aktører.

I uke 2 får studentene opplæring og øvelse i å lede og gjennomføre en medvirkningsprosess. Til dette brukes rollespill som gir erfaring med prosessledelse. I tillegg gis det forelesninger og andre øvelser med fokus på kroppsspråk, stemme- og språkbruk og ulike kommunikasjonsteknikker for å skape bevissthet omkring prosessledelse som praktisk kunnskap.

I uke 3 vil studentene reflektere rundt etikk og verdispørsmål. Gjennom forelesninger og samtaler med eksperter i feltet, skal studentene få innsikt i en større kontekst. De skal forstå ulike aktørers motivasjon i medvirkningsprosesser og hvordan det påvirker planleggingen av og gjennomføringen av medvirkning. De skal diskutere samspill og maktrelasjoner mellom myndigheter – næringsliv – frivilligheten – akademia M.fl.

➔ Læringsmål:

Modulen skal gi studenten kunnskap om prosessledelse og prosessplanlegging og konkret øvelse i å planlegge for medvirkning i en planprosess, lede samlinger, iverksette aktiviteter, og å samle inn og tolke data. Undervisningen skal ha fokus på studentens refleksjon over egen læring.

➔ Læringsutbytte:

Når opplæringen er gjennomført, skal studentene kunne lage en plan for medvirkningsaktiviteter i en planprosess og et konkret opplegg for medvirkning i en bestemt sak og kunne kommunisere dette til andre. Gjennom praktiske øvelser skal studenten erfart hva som er prosesslederens rolle i medvirkningsprosesser og kunne reflektere over læringsutbytte av erfaringene.

Undervisere oppgaver med modulen

1.

Fastsette undervisningsmetode:

Strukturert undervisning - Intensivkurs med fysisk tilstedeværelse - 3 uker – 5 studiepoeng

2.

Fastsette undervisningsaktiviteter:

Forelesninger, gruppearbeid med utforskende samtaler og samtegnning, rollespill, oppvarmingsøvelser for å bli kjent, visualiseringsteknikker, refleksjon og formativ evaluering

Avklaringer som må gjøres i planleggingen:

- Strukturere kurset i 3 uker med 3 tydelige fokus direkte knyttet til hovedfasene i en medvirkningsprosess i praksis: Planlegging av (Uke 1), Gjennomføring av (Uke 2) og refleksjon over medvirkning (Uke 3)
- Beskrive hensikten med undervisningen for hver uke (og gjerne også hver dag)
- Definere en gjennomgående case som fungerer som en rød tråd gjennom kurset
- Legge opp til praktisk undervisning og iterativt gruppearbeid med en case som har mulighet for å justeres underveis
- Strukturere undervisningen hver uke med en variasjon i undervisningsmetoder av oppvarmingsøvelser, forelesninger og læringsaktiviteter som svarer ut hensiktene dere har beskrevet for hver uke
- Sett av tid i timeplanen slik at deltakerne blir kjent med hverandre, f.eks. oppvarmingsøvelser
- Lag rutiner for at deltakerne komme med innspill til læringsaktiviteter gjennom formativ evaluering
- Inviter eksterne forelesere til fagtema underviserne ikke selv besitter
- Avklar hvordan forelesninger og digitale opptak skal kunne aktivere deltakerne f.eks. med påfølgende samtaler i gruppene om innholdet; læringsaktiviteter som knytter seg til forelesninger og hensikter med ukene
- Vurder å hente inn skuespillere som ressurser ved rollespill og kommunikasjonsøvelser
- Avklar krav til refleksjonsnotat som grunnlag for vurdering av studentens innsats.

Aktiviteter knyttet til gjennomføringen:

Uke 1: Planlegging av medvirkning (Hvem og hva)

Hensikten er å forstå målgrupper, lage medvirkningsplan og få oversikt over medvirkningsmetoder

- **Forelesninger:** Medvirkning som definisjon og jus, målgrupper, prosessledelse og planlegging av medvirkningsprosesser, medvirkningsmetoder, erfaringer fra praksis, datainnsamling og behandling
- **Læringsaktiviteter:** Gruppearbeid med utforskende samtaler og samtegning, Utvikle medvirkningsplan og tidslinje for denne
- **Oppvarmingsøvelser:** Seks tenkehatter (tenkemetode)

Uke 2: Gjennomføring av medvirkning (Hvordan)

Hensikten er å lage kjøreplan og teste ut verktøy og kommunikasjon for å bli bevisst på rollen som prosessleder

- **Forelesninger:** Erfaringer med å rigge en medvirkningsaktivitet og kjøreplaner, pedagogiske tips til prosesser, å snakke til sin målgruppe, rekruttering av deltakere til en medvirkningsprosess

- **Læringsaktiviteter:** Gruppearbeid for å lage kjøreplan for medvirkningsaktivitet, Forberede pitch til kommunikasjonsøvelser, Rollespill for å teste kjøreplan på medstudenter, Evaluering av rollespill
- **Oppvarmingsøvelser:** Forklare-tegne-aktivitet (kommunikasjon)

Uke 3: Planlegging av medvirkning (Hvem og hva)

Hensikten er å forstå målgrupper, lage medvirkningsplan og få oversikt over medvirkningsmetoder

- **Forelesninger:** Debatt om hensikten med medvirkning, Hvordan tolke og håndtere data
- **Læringsaktiviteter:** Gruppearbeid for å lage kjøreplan for medvirkningsaktivitet, Forberede pitch til kommunikasjonsøvelser, Rollespill for å teste kjøreplan på medstudenter, Evaluer
- **Oppvarmingsøvelser:** Fremtids-visioning-øvelse

Avklaringer ved vurdering av studentenes innsats:

- Avklar hvordan studentene kan gis tid på slutten av hver uke til å reflektere om hva som har fungert, hva som kan bli bedre og hva de evt. ønsker for den kommende uken. Bruk IGP-metoden for å gå gjennom dette. Sett av tid underveis i undervisningen – gjerne på slutten av hver uke - til at studentene kan arbeide med et refleksjonsnotat omkring egen læring denne uken. Dette kan inkludere vurderinger av strukturert undervisning og egen prosess med læring utenom strukturert program.
- Vurder innlevert refleksjonsnotat opp mot fastsatte kriterier.

Etterarbeid:

- Evaluere studentenes refleksjoner av egen læring (refleksjonsnotat)
- Emneevaluering (anonymt spørreskjema eller åpen samtale med studentene)
- Foreslå endringer i undervisningsopplegget

3.3

Modul 3: Medvirkning i praksis

Modul 3 handler om å gi praktisk erfaring som prosessleder ved å gjennomføre en medvirkningsaktivitet i samarbeid med en ekstern aktør. Aktiviteten inkluderer et spenn av oppgavetyper og case-eiere -fra innsiktsarbeid i en kommuneplanprosess til f.eks. interesseorganisasjoners arbeid for å sikre gode lokale møteplasser for barn og unge. Modulens innhold inkluderer forarbeid for å få innsikt i bakgrunn for case og kontekst, lage plan for å utvikle og gjennomføre en medvirkningsaktivitet og skrive en evalueringsrapport til oppdragsgiver samt en rapport med refleksjoner omkring egne erfaringer som prosessleder.

Innholdet i denne modulen er ikke et fastsatt pensum eller arbeidsmengde. Studentene skal arbeide mest mulig selvstendig og anvende kunnskap fra modul 1 og ferdigheter fra Modul 2.

Studentene må sette seg inn i relevant bakgrunnsmateriale, avklare med caseeier hva som er hensikten med medvirkningen, hvor stort mulighetsrommet for påvirkninger er, hvem som skal delta og hvordan disse skal rekrutteres, samt hvordan caseeier ønsker å bruke materialet/kunnskapen som kommer frem i prosessen. Gjennomføring av modulen vil i stor grad vært styrt av caseiers fremdriftsplan. Det faglige utbytte av å gjennomføre modulen vil variere utfra hva slags case og hvilke rammer som studentene blir eksponert for.

➔ Læringsmål:

Modulen skal gi studenten praktisk og realistisk erfaring som prosessleder for en medvirkningsaktivitet. Studenten skal på grunnlag av kunnskapen om caset lage en aktivitetsplan for medvirkningen som inneholder alle komponenter som må til for å få gjennomført opplegget, både praktisk og innholdsmessig og en rapport som beskriver resultater i medvirkningsprosesser gjennom å evaluere medvirkningsaktiviteter de selv har utviklet og ledet, samt kunne gi en kritisk refleksjon rundt forholdet mellom forventninger i forkant og oppnådde resultater.

➔ Læringsutbytte:

Studentene skal ha erfart hvordan teoretiske idealer og intensjoner om medvirkning i planlegging, kan ivaretas i praksis. De skal ha fått innsikt i egen rolle som prosessleder og evne til å kommunisere med «ekte» deltakere. De skal ha lært å utarbeide en plan for aktiviteten, erfart hvordan det er å gjennomføre planen og evaluere den i en skriftlig sluttrapport til caseeier. Gjennom utarbeidelse av et refleksjonsnotat vil de få forståelse av hvordan egen opplevelse og erfaring i samarbeidet og med dialogen med deltakerne, kan bidra til å danne egen profesjonsbevissthet.

Undervisners oppgaver med modulen

1.

Fastsette undervisningsmetode:

Litteraturstudie, seminar

2.

Fastsette undervisningsmetode:

Selvstudium, kollokviégrupper med samtaler om pensum

Avklaringer som må gjøres i planleggingen:

Case og case-eiere blir valgt

(undervisners avtale med case-eier)

- Kontakt opprettes av underviser med case/case-eier enten som forespørsel utenfra eller fra undervisere
- Innledende møter mellom case-eier og undervisere for forventningsavklaring og rollefordeling i studentveiledning
- Inngå en skriftlig avtale mellom underviser og case-eier om forpliktelse om å legge til rette for en prosess (også ved endrede økonomiske forutsetninger).
- Bygge opp en «bank» med relevante case fra praksis som kan brukes til praksislæring

Studenter kobles til case/case-eier

(undervisners avtale med student)

- Lag et spørreskjema for å få kunnskap om studenters interesse for å gjennomføre en medvirkningsaktivitet i et gitt tidsrom og tematisk
- Lede studenter inn i arbeidet: Studenter får gjennom et møte informasjon om case-banken med mulige medvirkningsaktiviteter og melder sin interesse for ulike case
- Studenter blir valgt ut av undervisere til ulike case i henhold til ønsker formidlet i spørreskjema

Aktiviteter knyttet til gjennomføringen:

Veiled studenter som gjennomfører en medvirkningsaktivitet ved å:

- Gi studentene oppgave om å lage arbeidsplan for prosessen i samarbeid ned case-eier
- Godkjenne arbeidsplan fra studenter
- Sikre balanse mellom ivrige case-eiere og studenter sett i forhold til studiepoengproduksjon.
- Gjør avtaler med studentene om hvordan de ønsker veiledning. Vær tilgjengelig for veiledning underveis.
- Observer gjennomføring av medvirkningsaktiviteten og skriv observasjons- og evalueringsnotater

Avklaringer som må gjøres ved vurdering av studentenes innsats:

- Vurder rapport og evaluere denne
- Godkjenne refleksjonsrapport bestått/ikke bestått (dette inkluderer planlegging, deltagelse, gjennomføring og refleksjon om egne erfaringer)

Etterarbeid:

- Gjennomfør evaluering av kurset, som refleksjonsrapport, emneevaluering og egenevaluering. For å studere studentenes læring i praksis, med deres personlige og strukturelle forutsetninger, relasjoner, læringsprosesser og oppgavetyper samles det etter endt modul inn evalueringer fra studentene både muntlig og skriftlig, personlig og anonymt.
- For å evaluere kurset kan studentene skrive refleksjonsnotater etter endt modul (obligatorisk), levere spørreskjema, bli observert i praksis og intervjuet.

3.4

Kan medvirkningsmodulen innpasses i andre emner?

I de følgende underkapitler beskrives hvor en nedskalert versjon av medvirkningsmodulen er integrert og tilpasset kurs i planlegging. :

- **Kurs 1: Allment introduksjonskurs i planlegging**
- **Kurs 2: Om stedsutvikling på områdenivå**
- **Kurs 3: Prosjektutvikling på eiendomsnivå**

Et alternativ til å undervise i medvirkning i planlegging som et eget emne er å integrere tematikken / problematikken i andre emner f.eks. prosjektemner hvor studentene arbeider med planleggingen av et konkret areal eller område. Dette kan gjøres enten ved at emneansvarlig gjør denne innpassingen eller at det er en ekstern som har spesielt ansvar for å gjøre denne delen i et eksisterende kurs.

For alle tre eksisterende emner er det en rekke felles avklaringer som må gjøres både i planleggingen og ved vurdering av studentenes innsats, samt etterarbeid.

For hvert kurs vil det være forskjellige aktiviteter knyttet til gjennomføringen av undervisningen.

Det er mulig å innpasse prinsippene fra det modulbaserte undervisningsopplegget ved å integrere de ulike elementene som danner medvirkningskompetanse inn i eksisterende kurs evt. som en mikro-variant som er testet ut som del av SAMBED-prosjektet høsten 2023. Læringsutbytte for medvirkningsdelen må da samkjøres med læringsutbyttet til det strukturerte kurset og inngå i helheten til dette. I tabell 3 fremstilles en oversikt over hvordan medvirkningskompetanse kan innpasses i andre emner på ulike nivå i utdanningen.

Eksempelvis kan dette gjennomføres på et allment introduksjonskurs i planlegging, på et kurs om stedsutvikling på områdenivå eller prosjektutvikling på eiendomsnivå. En måte å tilpasse medvirkningsmodulene integrert i eksisterende emner.

Undervisningsopplegget som er beskrevet under bruker rollespill som metode, i to ulike situasjoner – et folkemøte og et verksted. Undervisningsopplegget blir gjennomført en dag hver uke i tre til fire uker i løpet av et semester. Studentene har totalt tre til fire dager med undervisning, veiledning, og tid til å forberede presentasjoner og opplegg for folkemøter og verksteder som til slutt blir gjennomført i form av rollespill. Ved bruk av profesjonelle skuespillere får studentene øve seg på og få erfaring med å gjennomføre folkemøter og verksteder der de treffer «publikum». Ved å spille ulike

roller får de erfare forskjellige perspektiver, for eksempel som lokale innbyggere, politikere, utviklere eller andre berørte aktører. I hver av gruppene blir det brukt to skuespillere som også er improvisatører og som utfordrer studentene på å håndtere det uventede, samtidig som alt skjer innenfor trygge rammer.

Undervisners oppgaver

Avklaringer som må gjøres i planleggingen av modulen:

- Definer hvor stort omfang av kurset som skal handle om medvirkning, eksempelvis hvor mange strukturerte timer og forventet innsats fra studentene og hva som forventes levert
- Koordinere læringsmålene for medvirkningselementene med hensikt og læringsmål for kurset:
 - - Hva er det relevant å lære om medvirkning på dette nivået?
 - - På hvilket faglig nivå skal de ulike elementene i medvirkningskompetanse undervises?
- Bruk egne ressurser eller innhent ekstern ekspertise på rollespill, for hjelp til å organisere en rollespillsituasjon. Pass på at innleid ekspertise er tilstrekkelig informert om hensikten med rollespillet og innsikt i medvirkning som problemstilling.
- Pass på at det er tid nok til at studentene får tid nok og tilstrekkelig innføring i hva et rollespill er som læringsarena for å unngå misforståelse om at det handler om skuespill.
- Sørg for å tilpasse grunnleggende kunnskap om medvirkning i forhold til kurset og studentenes nivå, gjennom planlagte forelesninger og pensumlitteratur.

Avklaringer som må gjøres ved vurdering av studentenes innsats:

- Avklar om medvirkningsundervisningen skal vurderes separat eller som integrert del av samlet vurdering i faget
- Vurdering av rollespill kan gjøres gjennom dokumentasjon av deltakelse, mens det faglige nivået kun kan vurderes av studentenes refleksjon over egen læring, eksempelvis i refleksjonsnotat eller samtale i plenum.
- Refleksjonsnotat etter gjennomført kurs

Etterarbeid:

- Gjennomfør evaluering av mikro-modulen som del av kurset, som refleksjonsrapport og emneevaluering fra studentene og undervisers egevaluering av opplegget.
- Be studentene fylle ut spørreundersøkelse etter gjennomført mikro-modul.

Tabell 3. Innpassing av medvirkningskompetanse i emner

	Kurs 1: Introduksjonsemne 1. år	Kurs 2: Grunnleggende innføring i planleggingsmetoder 2.-3. år Mulighetsstudie og stedsutvikling	Kurs 3: Emne på masternivå Selvstendig prosjektoppgave 4.-5. år Mulighetsstudier og prosjektutvikling
 Modul 1 Kunnskap	Litteratur: Veileder til departementet Mål: Begrepsforståelse Politikk og lover	Forelesninger om betydning av medvirkning i stedsforståelse og kunnskapssporet Mål: Tenke kritisk Eksempel: Relasjonelle steder, sosio-kulturelle stedsanalyser	Forelesning om brukerinnsikt i planlegging, med henvisning til litteraturliste for selvstudium Mål: Dybde brukerinnsikt i prosjektutviklingen Eksempel: Aktører, Penta Helix i planlegging
 Modul 2 Ferdigheter	Forberede et folkemøte som presenterer en plansak hentet i en kommune	Lage kjøreplan for medvirkningsverksted for en tenkt lokalsamfunnsutvikling.	Gjennomføre en aktørkartlegging og interesseavklaringer, definere brukere
 Modul 3 Kompetanse	Rollespill - folkemøte	Rollespill – medvirkningsverksted. Reflektere omkring hvordan bli møtt av kritikere – erfare å ta imot kritikk og tilbakemelding	Få dyp brukerinnsikt, intervjuer, spørreundersøkelse, observere bruk. Definere personas basert på kunnskap oppnådd

Tabell 3. Innpassing av medvirkningskompetanse i emner. Tabellen viser hvordan de tre hovedkomponentene i medvirkningskompetanse (vertikalt) kan integreres i undervisningen på ulike nivå i studieløpet for planleggere (horisontalt), eksempelvis i introduksjonsemne, grunnleggende kurs eller kurs på høyere årstrinn. Underviser kan velge pedagogiske grep som bygger opp om medvirkningskompetansens tre trinn i lys av studentenes utdanningsløp.

Introduksjonsemne (kurs 1)

Eksempel på integrering i allment introduksjonskurs i planlegging

Opplegget

Studentene blir inndelt i tre grupper og får i forkant av rollespillet tildelt hver sin case med utgangspunkt i reelle prosjekter i en gitt kommune. I hver gruppe blir det valgt en møteleder og en person som skal presentere caset. I tillegg består gruppen av et rådgivende panel på 4-5 personer. I situasjoner når møteleder har behov for hjelp kan hen fryse situasjonen og henvende seg til panelet. I felleskap skal studentene forsøke å:

1. forstå situasjonen
2. diskutere hva som er problemet
3. og finne en løsning.

Hver gruppe har 30-40 minutter til å gjennomføre møtet. Innledningsvis forteller gruppene hva de hadde gjort for å rekruttere deltakere til møtet. Felles oppsummering og prat sammen med skuespillerne om hvordan det hadde gått til slutt.

Læringsmål

Å praktisere hvordan man gjennomfører et folkemøte. Erfaring med å håndtere ulike situasjoner, mennesker og mulige problemstillinger som kan oppstå. Hvordan møte mennesker med respekt og å reflektere rundt

Aktiviteter knyttet til gjennomføringen

Hensikten er å bruke en erfaringsbasert læringsmetode for å øve seg på og få erfaring med å gjennomføre folkemøter der de treffer «publikum» og må håndtere ulike situasjoner som kan oppstå.

- **Eksempel på forelesninger:** Medvirkning – en introduksjon, Medvirkning i plan- og bygningsloven
- **Eksempel på læringsaktiviteter:** Lag en kjøreplan for et folkemøte som presenterer en plansak, gjennomfør rollespill folkemøte, evaluere erfaringer fra rollespill

		Kurs 1: Introduksjonsemne 1. år
	Modul 1 Kunnskap	Litteratur: Veileder til departementet Mål: Begrepsforståelse Politikk og lover
	Modul 2 Ferdigheter	Forberede et folkemøte som presenterer en plansak hentet i en kommune
	Modul 3 Kompetanse	Rollespill - folkemøte

Grunnleggende innføring i planleggingsmetoder (kurs 2)

Integrering på et innføringskurs om stedsutvikling på områdenivå

Opplegget

Studentene lager et medvirkningsopplegg som en del av en større mulighetsstudie. Opplegget blir spilt ut som en workshopsituasjon med hele klassen, der en gruppe leder an mens resten er enten deltakere eller del av et panel som kan gi råd dersom prosesslederne står fast.

Opplegget består av: 10 min presentasjon av case og 30 minutter opplegg for workshop av gruppe inkludert avbrytelser fra panelet og underviser med diskusjon om hvordan ulike situasjoner kan løses.

Læringsmål

- Å beherske å utarbeide et opplegg for medvirkning som svarer ut behovet i en mulighetsstudie.
- Få innsikt i rollen som prosessleder: være tydelig på hensikten med møtet og hva «publikum» kan forvente, være tydelig på prosessen: hva har skjedd før og hva skal skje fremover.

- Beherske å utarbeide oppgaver som er mulig å løse, og som oppleves som relevante for de som deltar.
- Å holde tiden og imøtekomme ulike mennesketyper og interesser med respekt og faglighet

Aktiviteter knyttet til gjennomføringen

Hensikten er å bruke en erfaringsbasert læringsmetode for å øve seg på og få erfaring med å gjennomføre verksteder der de treffer «publikum» og må håndtere ulike situasjoner som kan oppstå.

- **Eksempel på forelesninger:** Medvirkning for å forstå et sted, Sosio-kulturelle stedsanalyser
- **Eksempel på læringsaktiviteter:** Lage kjøreplan for medvirkningsverksted som en del av kursets stedsanalyse (innsiktsarbeid), rollespill verksted, evaluere erfaringer fra rollespillfra rollespill

Kurs 2: Grunnleggende innføring i planleggingsmetoder 2.-3. år Mulighetsstudie og stedsutvikling	
 Modul 1 Kunnskap	Forelesninger om betydning av medvirkning i stedsforståelse og kunnskapssporet Mål: Tenke kritisk Eksempel: Relasjonelle steder, sosio-kulturelle stedsanalyser
 Modul 2 Ferdigheter	Lage kjøreplan for medvirkningsverksted for en tenkt lokalsamfunnsutvikling.
 Modul 3 Kompetanse	Rollespill – medvirkningsverksted. Reflektere omkring hvordan bli møtt av kritikere – erfare å ta imot kritikk og tilbakemelding

Emne på masternivå (kurs 3)

Integrering på et videre emne om prosjektutvikling på eiendomsnivå

Opplegget

Studentene definerer selv hvordan de håndterer spørsmål om medvirkning og definerer selv opplegget for hvordan de skal gjennomføre dette. I denne fasen er brukerforståelse viktig.

Hensikten med medvirkningen er å for å gjennomføre et innsiktsarbeid for å utvikle dyp brukerforståelse som studentene kan aktivt bruke som del av sin prosjektoppgave. Det er en åpen oppgave og opp til de enkelte studentene å definere hva, hvorfor og hvordan i forhold til medvirkning.

Læringsmål kurs 3

Prosjektutvikling: Dyp brukerinnsikt

- Studentene skal få øvelse i metodikk for å skaffe dyp brukerinnsikt til bruk i prosjektutvikling.
- De skal få erfaring og forstå hvordan medvirkning og brukerinnsikt kan bidra til større kunnskap for å redusere konflikter, både av ulike perspektiver og fra ulike aktører.
- Læringsutbyttet er å få en erfaring med å håndtere brukerinnsikt i designløsninger for prosjektutvikling.

Avklaringer som må gjøres i planleggingen:

Hensikten er å bruke metoder for innsiktsarbeid omkring et komplekst aktørbilde i prosjektutviklingen.

- **Eksempel på forelesninger:** Brukerinnsikt for prosjektutvikling i romlig planlegging, Penta Helix: Forståelse for lokale utviklingskrefter
- **Eksempel på læringsaktiviteter:** aktørkartlegginger, observasjon, Intervju, personas

Kurs 3: Emne på masternivå Selvstendig prosjektoppgave 4.-5. år Mulighetsstudier og prosjektutvikling	
 Modul 1 Kunnskap	Forelesning om brukerinnsikt i planlegging, med henvisning til litteraturliste for selvstudium Mål: Dybde brukerinnsikt i prosjektutviklingen Eksempel: Aktører, Penta Helix i planlegging
 Modul 2 Ferdigheter	Gjennomføre en aktørkartlegging og interesseavklaringer, definere brukere
 Modul 3 Kompetanse	Få dyp brukerinnsikt, intervju, spørreundersøkelse, observere bruk. Definere personas basert på kunnskap oppnådd

Litteratur og relevante kilder:

Kilder til kunnskap om medvirkning:

Bredesen, M. and I. Schmidt (2017). Med ungdom som ressurs. Medvirkningshåndbok for ungdomsarbeidere. Oslo, Ungdom og Fritid, Landsforeningen for fritidsklubber og ungdomshus.

Dahlgren, K., T. Linderud and K. Schreiner (2021). Forankring fryder: en bok om medvirkning i byutvikling og arkitektur, Universitetsforlaget.

Glenn, J. C. (2003). "Participatory methods." *Futures research methodology 2*: 1-32.

Hagen, A. L. and B. Andersen (2021). Ung medvirkning: Kreativitet og konflikt i planlegging, Cappelen Damm Akademisk/NOASP (Nordic Open Access Scholarly Publishing).

Haklay, M., P. Jankowski and Z. Zwoliński (2018). "Selected modern methods and tools for public participation in urban planning—a review." *Quaestiones Geographicae* 37(3).

Hanssen, G. S. (2018). "Hvordan ivaretas hensynet til barn og unge i planlegging etter plan-og bygningsloven (2008)?"

Holsen, T. (2021). "A path dependent systems perspective on participation in municipal land-use planning." *European Planning Studies* 29(7): 1193-1210.

Innes, J. E. and D. E. Booher (2004). "Reframing public participation: strategies for the 21st century." *Planning Theory & Practice* 5(4): 419-436.

Ringholm, T. and T. Nyseth (2018). "Medvirkning." *Plan-og bygningsloven—fungerer loven etter intensjonene*: 317-333.

Kilder til utdanning og undervisning om og i medvirkning:

Rudner, J. (2017). Educating Future Planners about Working with Children and Young People. *Social Inclusion*, 5 (3): 195-206. doi: 10.17645/si.v5i3.974.

Torres, J. (2012). Participation as a pedagogy of complexity: Lessons from two design projects with children. *Urban Design International*, 17(1), 62–75. doi: 10.1057/udi.2011.18

Ashley, J. A. & Voss, J. (2015). The Department as a Third Sector Planner: Implementing Civic Capacity through the Planning Core Curriculum. *Journal of Planning Education and Research*. Vol. 35(4) 501–514. DOI: 10.1177/0739456X15591281

Botchwey, N. & Umamoto, K. A. (2020) Guide to Designing Engaged Learning Courses in Community Planning. *Journal of Planning Education and Research*, Vol. 40(3) 332–344. Doi: 10.1177/0739456X18772

Chang, B. A. & Huang, W. J. (2022). Stakeholder Workshops as a Pedagogical Method for Experiential Learning in Collaborative Planning Education *PLANNING PRACTICE & RESEARCH*, VOL. 37, NO. 4, 427–445 doi: 10.1080/02697459.2021.2019523

del Rio, V. & Levi, D. (2009). Internet-based

surveys and urban design education: A community outreach graduate project in Redding, CA. *Urban Design International*, 14 (4): 192-206. doi: 10.1057/udi.2009.20.

Eizenberg, E. & Shilon, M. (2016). Pedagogy for the new planner: Refining the qualitative toolbox. *Environment and Planning B-Planning & Design*, 43 (6): 1118-1135. doi: 10.1177/0265813515604477

Frank, I. A. & Sieh, L. (2016) Multiversity of the twenty-first century – examining opportunities for integrating community engagement in planning curricula, *Planning Practice & Research*, 31:5, 513-532, DOI: 10.1080/02697459.2016.1180573

Eizenberg, E. & Shilon, M. (2016). Pedagogy for the new planner: Refining the qualitative toolbox. *Environment and Planning B-Planning & Design*, 43 (6): 1118-1135. doi: 10.1177/0265813515604477

Frank, I. A. & Sieh, L. (2016) Multiversity of the twenty-first century – examining opportunities for integrating community engagement in planning curricula, *Planning Practice & Research*, 31:5, 513-532, DOI: 10.1080/02697459.2016.1180573

Guaralda, M., Caldwell, G. A. & Rittenbruch, M. (2015). Enriching Architectural Design Education through Interactive Displays and Local Community Engagement. *Design and Culture*, 7 (3): 433-439. doi: 10.1080/17547075.2015.1104900.

Kotval, Z. (2010). Teaching experiential learning in the urban planning curriculum. *Journal of Geography in Higher Education*, 27 (3): 297-308. doi: 10.1080/0309826032000145061.

Levkoe, Z. C. & Friendly, A. & Daniere, A. (2020). Community Service-Learning in Graduate Planning Education. *Journal of Planning Education and Research*, Vol. 40(1) 92–103 doi:10.1177/0739456X18754

Nelson, S. (2019). Investigating Collaborative Interdisciplinary Practice to Develop a New Planning Undergraduate Course. *Planning Practice and Research*, 34 (2): 225-238. doi: 10.1080/02697459.2018.1548955.

Oonk, c. & Gulikers, J. & Mulder, M. (2016). Educating collaborative planners: strengthening evidence for the learning potential of multistakeholder regional learning environments. *Planning*

Practice & Research, 31:5, 533-551, DOI: 10.1080/02697459.2016.1222108

Oonk, C., Gulikers, J. & Mulder, M. (2019). Educating Boundary Crossing Planners: Evidence for Student Learning in the Multistakeholder Regional Learning Environment. *Journal of Planning Education and Research*, 39 (3): 360-373. doi: 10.1177/0739456x17737598.

Oonk, C., Gulikers, J. & Mulder, M. (2019). Educating Boundary Crossing Planners: Evidence for Student Learning in the Multistakeholder Regional Learning Environment. *Journal of Planning Education and Research*, 39 (3): 360-373. doi: 10.1177/0739456x17737598.

Peel, D. (2000). The Teacher and Town Planner as Facilitator. *Innovations in Education and Training International*, 37 (4): 372-380.

Rooij, R. & Frank, I. A. (2016) Educating spatial planners for the age of co-creation: the need to risk community, science and practice involvement in planning programmes and curricula, *Planning Practice & Research*, 31:5, 473-485, DOI: 10.1080/02697459.2016.1222120

Shilon, M. & Eizenberg, E. (2020). Critical pedagogy for the new planner: Mastering an

inclusive perception of 'The Other'. *Cities*, 97: 8. doi: 10.1016/j.cities.2019.102500.

Sieh, L. & Frank, I. A. Designing Impact Evaluation for Students' Engagement with Communities in Planning Education. *Journal of Planning Education and Research*. Vol. 42(2) 231–243. Doi: 10.1177/0739456X18807

Kilder i veilederen

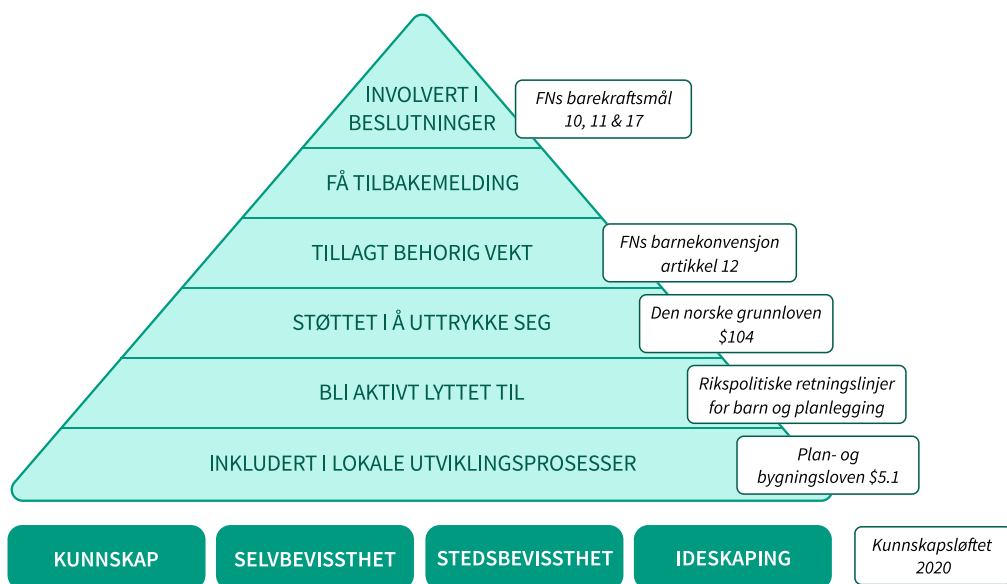
Carmona, M. (2021). *Public places, urban spaces : the dimensions of urban design* (Third edition.). Routledge.

Tebelius Bodin, A. (2017). *Vad varje pedagog bör veta: om hjärnan, inlärning och motivation* (Upplaga 1). Hjärna utbildning.

Kristiansen, R. (2012). *Kritisk-alternative initiativ i norsk byplanlegging: en studie av Byutviklingens år i Tromsø og Nyhavna-regjeringen i Trondheim*.

Vedlegg

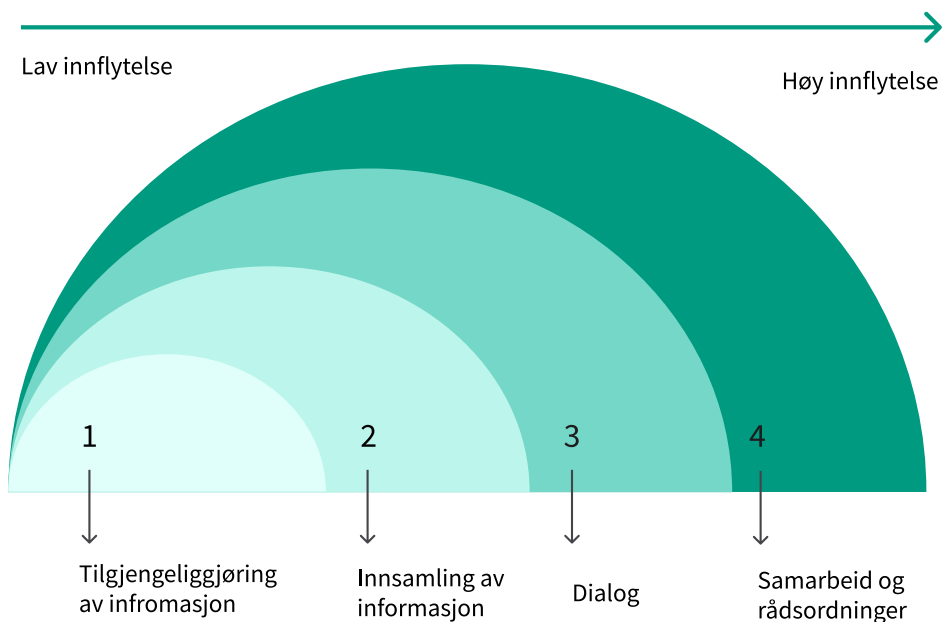
Figur 5: Medvirkningspyramiden

Figur 5: Medvirkningspyramiden.

Medvirkningspyramiden viser rettigheter barn og unge har/bør ha for å bli inkludert i lokale utviklingsprosesser, aktivt lyttet til og støttet i å uttrykke sine ideer og kunnskap, for at deres meninger skal bli tillagt behørig vekt, de skal få tilbakemelding og bli involvert i beslutninger. Rettighetene er nedfelt i en rekke ulike lover og retningslinjer. (Kilde: Oslo Met – Ung medvirkning: KREATIVITET OG KONFLIKT I PLANLEGGING, Volume editors: Aina Landsverk Hagen, Bengt Andersen) Ung medvirkning: Kreativitet og konflikt i planlegging

Figur 6: Innflytelsessirkelen

Figur 5: Innflytelsessirkelen.

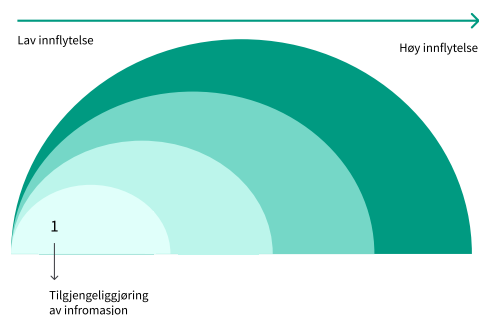
Sirkelen viser ulike grader av informasjonsinnhenting og samskaping i en medvirkningsprosess sett i lys av hvilken grad av innflytelse de ulike metodene i prosessen bidrar til, fra lav innflytelse (1) – til høy innflytelse (4) . I en planprosess er det vanlig å bevege seg mellom sirkelene. (kilder: [KMDs medvirkningsveileder 2014](#))

Tabell 4-7: Metoder i medvirkning

De fire tabellene på de neste sidene viser en liste med ulike metoder for medvirkning som studentene kan bruke i utviklingen av sine medvirkningsaktiviteter. Tabellene bygger på KMD sin medvirkningssirkel der metodene svarer ut hvilken form for kommunikasjon og samskaping medvirkningsaktivitetene skal ha. (kilder: hentet fra en rekke kilder i medvirkningslitteraturen og erfaringer fra praksis)

Tabell 4:
Metoder i medvirkning –
tilgjengeliggjøring av info

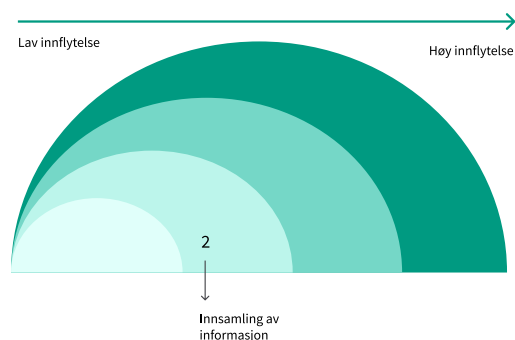
(kilder: hentet fra en rekke kilder i medvirkningslitteraturen og erfaringer fra praksis)

1 TILGJENGELIGGJØRING AV INFO		
KATEGORI	METODE	BESKRIVELSE
1a. Varsling ved oppstart av en planprosess (allmenn kunngjøring)	QR-kode	Henge opp QR-koder som folk kan skanne for å få info.
	Offentlige oppslag på nett og offentlig sted	Informere folk og de berørte om oppstart av en planprosess, slik at de har mulighet til å forstå hva som skjer og medvirke.
	Utstilling (fysisk eller digital)	Visuell formidling av temaer og problemstillinger som skal drøftes og vurderes. Utstilling av forslag
1b. Info om en pågående medvirkningsprosess	Video	Kort video som formidler info og engasjerer.
	Fysisk 3D-modell	Visualisering av romlig planlegging.
	Kart på gulvet	Orientere seg i et kart over planene (gå/krabbe), fungerer som samtalestarter
	AR (augmented reality)	AR-modell som kan brukes ved å bevege mobilen 365 grader rundt i rommet.
	VR-briller (virtual reality)	Kort video som formidler info og engasjerer.
	Oppstartsmøte/Regionalt planforum	Møte mellom utbygger og kommunen om planutvikling
	Strømming av møter	Folk kan høre om og følge med på prosessen.
Sms-varsling	Digital varsling til berørte parter via SMS ved planoppstart og høring.	
1c. Info om medvirkning generelt som grunnlag for senere deltakelse	Ekstrem opplevelse	Få oppmerksomhet ved noe uvanlig og bygge sosial kapital.
	Rollespill bestem digitalt	Drøfting av informasjon fra ulike kilder i gruppearbeid - få innsikt i hvordan man kan påvirke det politiske systemet.
	Kommunespillet "Snasen" digitalt	En fiktiv kommune hvor elevene går inn i rollen som eksperter i et innsatsteam som skal løse en utfordring fra ordføreren. De må finne innovative løsninger og vurdere økonomi, miljø og rekruttering.

Tabell 5: Metoder i medvirkning – innsamling av info

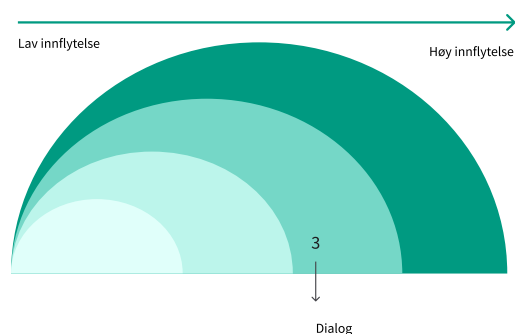
(kilder: hentet fra en rekke kilder i medvirkningslitteraturen og erfaringer fra praksis)

2 INNSAMLING AV INFO		
KATEGORI	METODE	BESKRIVELSE
Innsamling av info	Gjestebud	Henge opp QR-koder som folk kan skanne for å få info.
	Nettportal for innspill	Portal med info og innspillfelt.
	Spørreundersøkelse/ Digitale spørreskjema	med visualiseringer i GIS
	Barnetråkk	Digital kartlegging av nærmiljøet med GIS-app
	Ungdomstråkk	Aktørkart over byutviklingsprosesser fra ungdomsperspektivet. Workshop med 3 steg: Kartlegge, engasjere og implementere.
	Tråkk	Feltarbeid i nærmiljøet med/uten appen Experience Fellow
	Maptionnaire	Kartbasert datainnhenting med f.eks. geografisk plasserte innspill, spørreskjema og participatory budgeting.
	Community Driven Data	Datainnsamling av folkene som bor der.
	Walk and talk	Samtale og gode spørsmål på stedet som skal utvikles.
	Gå i andres sko	Når du utfører en oppgave eller aktivitet i reelle omgivelser, får du kjenne på kroppen hvordan et sted eller en utfordring oppleves for andre mennesker.
	Gruppedialog	Innhente nyttige synspunkter. Åpne spørsmål. Bli enig om dialogleder. Roller: Ordstyrer, bordsekretær
	Speed date	Folk får 2 min hver til å gi politikerne innspill. Hensikt å skape engasjement og få innspill tidlig i prosessen.
	Favorittstedet	Få deltakerne til å reflektere grundig over sitt favorittsted i nærmiljøet og få dypere forståelse for hvilke opplevelser og følelser deltakerne ønsker på steder de skal oppholde seg, hva som gjør et sted godt for dem – og hvilke elementer som er viktige og mindre viktige for denne opplevelsen.
	Participatory mapping	Tegne sin subjektive opplevelse av et område som utgangspunkt for samtale/dialog.
	Folkebudsjett (participatory budgeting)	Ulike alternative løsninger/aktiviteter presenteres med prislapp og folk kan stemme på flere innenfor budsjettrammen. De med flest stemmer vinner.
	Pop-up spillet	Deltakerne kan velge seg ut forskjellige tematiserte spillekort som de fyller ut med informasjon om idéen/forslag til tiltaket og deretter plassere den på kartet over nærområdet til prosjektet for å vise hvor man ser det aktuelt å realisere strakstiltaket.
	Teater for utvikling	Starten på en fortelling spilles ut og stopper på et kritisk punkt/utfordring/dilemma. Folk blir med på scenen, improviserer og fortsetter fortellingen.

Tabell 6: Metoder i medvirkning – dialog

(kilder: hentet fra en rekke kilder i medvirkningslitteraturen og erfaringer fra praksis)

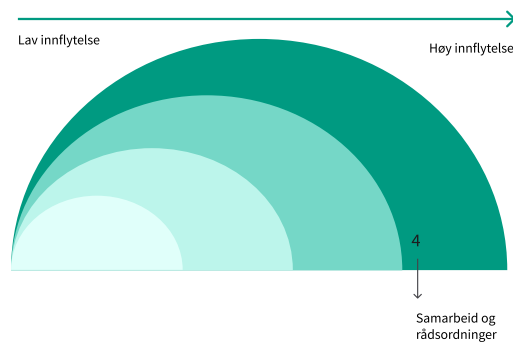

3 DIALOG (OG LITT SAMARBEID)

KATEGORI	METODE	BESKRIVELSE
Dialogbasert medvirkning med metoder som tilrettelegger for kommunikasjon og engasjement	Fremtidsverksted	Demokratisk læreprosess som setter ønsketenkning i sentrum for utviklingen.
	Framtidsscenario	Beskriver en tenkt framtid som har mening og er relevant for deltagerne, hvilke handlinger som må til for å realisere denne.
	Idéverksted	Et fysisk eller digitalt møte hvor deltakerne gir konkrete innspill eller tilbakemeldinger på en oppgave. Det kan også lages/ formes noe.
	Visjonsverksted i Miro	Innspill i en digital tavle. Deltakerne skriver tanker og innspill individuelt og/eller i grupper. Eks. noe positivt, konstruktive innspill og oppsummering
	Befaring	Infomøte, dele ut underlagsmaterialet, dra sammen til befaringsstedet, tilrettelegg for diskusjon og spørsmål, skriv oppsummering som deltakerne får tilsendt.
	Feltarbeid	Utendørs workshop som gir innbyggerne mulighet til å presentere egne idéer og visjoner for et sted gjennom en leken tilnærming.
	Folkemøte fysisk/digitalt	Åpent møte for alle som ønsker informasjon om aktuelle plansaker. Her kan de som vil også komme med innspill.
	Splotting	Få barn og unge i tale gjennom å konstruere historier om spesifikke steder de har med seg i hjertet sitt: abstrakte, konkrete, store og små steder.
	Gruppeintervju	Å invitere grupper inn for å diskutere sammen
	Kafédialog	Et uformelt møte i små grupper der hensikten er å oppleve betydningsfulle samtaler som inspirerer til nye ideer.
	Legoworkshop	Idémyldre med Lego: bygg din idé i Lego.
	Inspirasjonsbilder, fotografering, lage plakat	Velg, marker med klistremerker eller ta bilder med arkitektur og uterom som tiltaler deg. Lagen plakat med utgangspunkt i et tema eller spørsmål.
	Observerende intervju	Et observerende intervju plasserer deg midt i en persons miljø, hvor du kan spørre om hans eller hennes opplevelser i den konteksten de opplever dem. «Hva mennesker sier, hva de gjør og hva de sier de gjør er komplett forskjellige ting»,
	Minecraft	Visualisere ideer og utvikle løsninger. Jobbe individuelt eller i grupper, bruke Minecraft som utgangspunkt for samtale (diskutere muligheter og valg).
	Cities: Skylines	Interaktiv visualiseringsmetode som utgangspunkt for samtaler: Bygge en virtuell modell av et sted i dataspillet Cities: Skylines og la deltakerne spille og utforske modellen kombinert med intervju/samtale med deltakerne.
	Medvirkningskortspill	Diskusjon med utgangspunkt i kort. Kortene engasjerer til å utvikle og diskutere ideer, løsninger, prioriteringer og få oversikt. Eks. på temaer: SDGs, urban planning, public space, gender equality, public health, app-development.
Interaktiv modell av et område	Utgangspunkt for samtale, og workshops.	

Tabell 7: Metoder i medvirkning – samarbeid og samskaping

(kilder: hentet fra en rekke kilder i medvirkningslitteraturen og erfaringer fra praksis)

4 SAMARBEID OG SAMSKAPING		
KATEGORI	METODE	BESKRIVELSE
Samarbeid og nær samhandling med andre berørte	Plansmie	En workshop over ca. en uke der lokalsamfunnet inviteres å samarbeide med arkitekter og andre fagfolk om å lage en plan for utbyggingen av et område. Målsettingen er å lage en byplan som forener ulike interesser og løser motsetninger som ellers kan føre til konflikter og protestaksjoner.
	Samarbeidsgrupper	Ulike interesserepresentanter utgjør en samarbeidsgruppe som behandler sentrale spørsmål til nytte for partene i planleggingen. De diskuterer og forhandler i flere omganger under planprosessen.
	Arbeidsbenk-metoden	Planleggingsverktøy for oversikt over de ulike deltakernes interesser. 4 faser: innledning, visjon, planlegging og gjennomføring.
	Forhandling	De berørte partene møtes til forhandling som likeverdige aktører.
	Byplanlegger for en dag	Deltakerne utformer sine ideer til et prosjekt/et område/en sak og presenterer. Det kan vises fram i byplanmodeller.
	Ungdomsråd	Et rådgivende medvirkningsorgan i kommuner og fylkeskommuner.
	Borgerpanel, ungdomspanel	Et tilfeldig utvalg av folk, representative for befolkningen, som inviteres til å komme sammen for å få tilført kunnskap og diskutere saker, og så til slutt komme med anbefalinger til politikere eller andre beslutningstakere. Eks SMS-invitasjon til et utvalg basert på postnummer og alder.
	Ungdommens bystyremøte	Ungdom fra ungdomsråd, elevråd, organisasjoner og fritidsklubber samles på rådhuset for å diskutere foreslå saker som er viktige for ungdom. De fem sakene som får flest stemmer sendes direkte til politikerne i bystyret, som behandler dem politisk.
	«Asset Based Community Development» (ABCD)	En metode der ein skal finne ut kva ressursar, ferdigheiter og kapasitet som finst hjå innbyggerane, frivillige organisasjonar og lokale institusjonar i lokalsamfunnet. Målet er å skape engasjement hjå ulike aktørar for å jobbe mot felles mål.
Samskaping	SAMSON	Verktøy for lokal samskapende sosial innovasjon
	SolImpact	Metode for måling av resultater, virkninger og effekter av innsats for samskapende sosial innovasjon. Kan også brukes til å planlegge og strukturere et prosjekt, og vurdere hvilke aktiviteter prosjektet skal ha.

Veileder

Medvirkningskompetanse

Hvordan utvikle undervisning og opplæring i planleggingsfag

En veileder utgitt av SITRAP senter for integrert og transfaglig undervisning i planlegging,
Fakultet for landskap og samfunn, NMBU

Kontaktadresse: sitrap@nmbu.no